

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 36.

Lördagen den 9 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet den 7 april 1904.

Fullmakt hade inkommit, utvisande, att vid riksdagsmannaval, som den 30 mars 1904 hållits i Östra härads domsaga af Blekinge län, landtbrukaren August Larsson i Säby blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari år 1906.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning.

Härom skulle genom protokollsutdrag underrättelse meddelas Andra Kammaren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

In fidem

Edv. Petré.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarade kammaren herr Larsson i Säby behörig till riksdagsmannakallets utöfvande.

Herr talmannen anmälde häruppå, att herr Larsson denna dag inställt sig i kammaren.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *A. T. Odelberg* öfverlämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående medgifvande för under

Andra Kammarens Prot. 1904. N:o 36.

bildning varande Luleå järnverksaktiebolag att för visst fall erhålla malm från grufvor i Gellivare socken af Norrbottens län.
Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos hvar efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående försäljning af en till förra militiebostället Litzäng n:o 1 i Östergötlands län hörande utäga;

angående försäljning af viss del af kronolägenheten Kungsängen å Västerås stads område;

angående försäljning af vissa delar af förra majorsbostället 1 mantal Söre n:o 5 i Lits socken af Jämtlands län;

angående försäljning af den under förra militiebostället 2 mantal Tillingeby n:is 1 och 2 i Kalmar län lydande lägenheten Djupsjöryd n:o 1;

angående försäljning af indragna kronofogdebostället Flämme-stad n:o 1 i Östergötlands län;

angående försäljning af åtskilliga lägenheter under förra militiebostället Tollarp n:is 5 och 8 om $\frac{1}{2}$ mantal i Kristianstads län; och

angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län.

Till bevillningsutskottet öfverlämnades Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

Härefter remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående ett af hofmarskalken friherre R. von Kræmer den 17 maj 1901 till förmån för svenska staten upprättadt testamente.

Vidare hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående stämpelafgiften för friherre Thure Gustaf Elof Gyllenkroks fång af fideikommisssegendomen Svenstorp.

Slutligen öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning af det s. k. Zetterströmska biblioteket å Frösön till Östersund m. m.

§ 4.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motioner hänvisades:

herr *C. A. Lindhagens* motion, n:o 244, till särskilda utskottet n:o 2;
 herrar *E. Hammarlunds* och *F. Bergs* i Stockholm motioner, n:o 245 och n:o 246, till särskilda utskottet n:o 1;
 herr *G. Elowsons* motioner, n:o 247 och n:o 248, till konstitutionsutskottet;
 herr *E. A. Lindblads* motion, n:o 249, till särskilda utskottet n:o 2;
 herr *J. Widéns* motion, n:o 250, till särskilda utskottet n:o 1;
 samt
 herr *M. F. Nyströms* motioner, n:o 251 till särskilda utskottet n:o 2 och n:o 252 till kammarens tillfälliga utskott n:o 3.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets memorial n:o 17 samt betänkanden n:o 18 och n:o 19.

§ 6.

Härefter föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända:

lagutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af väckt motion angående formen för äktenskaps ingående; samt

statsutskottets utlåtanden:

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar;

n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af ett Visborgs kungsladugård tillhörande område; och

n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösningspriset å till statsverket hembjudna frälseräntor.

§ 7.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af väckta motioner i fråga om utredning och förslag angående inlösen till statsverket af frälse-skatte-Ang. inlösen till statsverket af frälse-skatte-
räntor.räntor.

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, n:o 72, hade herr *C. Sandquist* hemställt om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvad villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar ej åläge statsverket att inlösa, måtte kunna aflyftas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)

I sammanhang med denna hade utskottet till behandling förehaft en jämväl inom Andra Kammaren väckt och till utskottet öfverlämnad motion, n:o 124, däri herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvilka villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar för närvarande ej åläge statsverket att inlösa eller ersätta, måtte kunna blifva delaktiga af denna förmån, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde dock:

- a) att herr Sandquists ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas; och
- b) att ej heller herr Bengtssons i Bjärnalt förenämnda motion måtte vinna Riksdagens bifall.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Sjö* och *Eriks-son* i Bäck, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på hvilka villkor de frälseräntor, hvilka det jämlikt gällande författningar för närvarande ej åläge statsverket att inlösa eller ersätta, måtte kunna blifva delaktiga af denna förmån, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Sandquist, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Af statsutskottets nu föredragna betänkande framgår, att utskottet funnit skäligt att afslå de i år väckta motionerna rörande frälse-skatte-äntorna. Såsom motivering för detta sitt afstyrkande utlåtande anför utskottet följande:

»Statsutskottet, som senast vid 1899 års riksdag behandlade väckt förslag i förevarande ämne, framhöll då, att, på sätt upprepade gånger förut blifvit af utskottet uttaladt, den uppfattning af rättvisa och billighet, som föranledt Riksdagens beslut om skattefrälseräntornas inlösen, icke kunde med skäl åberopas beträffande nu ifrågavarande slags räntor, hvilka såväl med afseende å sin tillkomst som sin beskaffenhet och storlek varit beroende af enskildt aftal, samt att det icke syntes tillrådligt att ikläda staten någon skyldighet att inlösa räntor eller afgäld, som utan någon statens mellankomst tillkommit eller kunde tillkomma genom aftal mellan enskilde.»

Detta är hela den korta motivering, som det ärade statsutskottet anför för sin hemställan om afslag å förevarande motioner. Jag tillåter mig vördsamt fråga: Har sedan år 1899, då

statsutskottet intog den nu åberopade ståndpunkten, ingenting inträffat, som i någon mån bort kunna inverka på statsutskottets ledamöter, särskildt från denna kammare? Jag håller före, att Andra Kammaren sedan år 1899 lagt så varma sympatier i dagen för frälse-skattefrågan, att den omständigheten bort utgöra ett talande skäl för statsutskottets ledamöter att intaga en något mera vänlig ståndpunkt till den föreliggande frågan. Vid 1901 års riksdag — den Riksdag, som med skäl må kallas »värnpliktsriksdagen» — hade denna kammare att behandla ett tillfälligt utskotts utlåtande, som tillstyrkte bifall till en af herr Hedin i Torp då väckt motion af samma innebörd, som de nu föreliggande hafva. Vid denna *värnpliktsriksdag* bifölls ock af samma kammare nu nämnda tillfälliga utskotts utlåtande utan någon som helst diskussion och utan votering. De ärade statsutskottsledamöterna från denna kammare, hvilka nu ha nästan enhälligt uttalat sig för afslag, intogo då en berömvärd tystnad i frågan. Man har skäl att fråga sig: Hvad kunde *orsaken* vara till den tystnaden? Man uttalade — och detta med all rätt — vid denna riksdag farhågor för att lägga en ökad värnpliktsbörda på »svenska folkets axlar». Kände man kanske, då man stod inför ett så stort värnpliktsförslag som det då föreliggande, *ansvaret* af att begära för mycket; kände man, att det var allt för mycket fordradt, att ägare af frälse-skatteäntehemman skulle åtaga sig denna *nya* värnpliktsbörda med *bibehållande* af sin *gamla, betungande* skatt? Var det denna fullt berättigade rättskänsla manne, som vållade, att de ärade utskottsledamöterna från denna kammare tego i denna fråga vid nyssberörda riksdag? Ja, jag håller nästan före, ehuru jag ej vill påstå det, att så måhända var förhållandet. Men i så fall vågar jag också hålla före, att man medelst denna tystnad i någon mån jämnställt denna fråga med den närliggande frågan om *grundskatteafskrifningen*, som vid 1892 års riksdag fick sin lösning. Ty äfven då gällde det att åtaga sig utsträckt värnplikt, men detta åtagande ansåg man från *landtmannahåll* icke kunde ske med mindre, än att lindringar i skattebördorna på *samma* gång vidtoges.

Statsutskottet håller nu före beträffande frälse-skatteäntorna, att staten med dem ingenting har haft att skaffa. Dessa räntor, säger man, ha tillkommit »utan någon som helst statens mellankomst» i det att de blott grundade sig på *privaträttsliga* aftal mellan säljare och köpare. Jag tillåter mig hemställa, huruvida ett sådant påstående verkligen är bevisbart. Ty huru hafva dessa försäljningar och köp kommit till stånd? Jo, de hafva tillkommit på en tid, då *lagen* icke medgaf frälseman att sälja frälsejord till ofrälse man, med mindre han undantogs sådana frälseräntor, hvarom här är fråga. Nog lär staten således haft sitt ord med i laget, då dessa räntor först *tillkommo*. Men berörda räntor hafva äfven, mina herrar, *fastslagits* genom »statens mellankomst», nämligen genom den kungl. förordningen af den 21 februari 1789, i hvilken förordning tydligen stipulerats, att dessa frälseräntor skulle till

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteäntor.
(Forts.)

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.

(Forts.)

fixt belopp för »värdliga tider» utgå till enskilda räntetägare. Således vågar jag hålla före, att frälse-skatte-räntorna ha både uppkommit och fastslagits just genom »statens mellankomst». Men är så förhållandet, så fordrar äfven »rättvisa och billighet», att staten har sin hand med, då det gäller att frigöra en del af svenska jorden från denna dubbla beskattning. Ty, mina herrar, huru skola väl eljest de i allmänhet små räntegifvarne kunna bli frigjorda från denna otidsenliga skatt? Det lär ej kunna försiggå genom »enskildt aftal» med räntetägarne, utan det fordras nog, att staten lägger sig emellan och förmedlar, att räntorna på något sätt bli aflösta; och detta är just syftemålet med den motion, som jag haft äran framlägga. Jag har icke tänkt mig, att staten skulle komma att så träda emellan, att den helt och hållet skulle svara för räntornas inlösen, utan i så måtto att den borde bereda möjlighet för att alla dessa räntor skulle på rimliga villkor kunna bli inlösta.

Denna fråga är af större betydelse, än många af herrarne kanske tro, ty den anses ju ännu af många för att vara en ganska liten fråga. Men för hvar och en af herrarne, som är vän af »egnahemsfrågan», bör denna fråga ingalunda vara främmande och obetydlig. Ty det är, mina herrar, icke de stora godsägarna, som äga dessa frälse-skattehemman, utan det är i allmänhet småbönder.

Enligt ett statistiskt sammandrag för år 1872, hvilket förut åberopats, då denna fråga varit före, så uppgick antalet af dessa hemman vid den tiden till 1,065, och antalet hela mantal utgjorde 535,27 samt lägenheternas antal 55. Värdet af den kapitaliserade räntan uppgifves vara 1,467,592 kronor.

Sedan 1872 ha, till följd af ägostyckningslagen, hemmansägarna blifvit långt flera. Ty man ägostyckar äfven på detta område, och till följd däraf måste det bli mer och mer kännbart för de små hemmansägarna.

Jag tillåter mig, mina herrar, att anföra ett litet exempel på huru olika skattetungan utgår.

Enligt det enhetliga skattesystemet är svenska jorden beskattad efter taxeringsvärdet, men därtill kommer, att vissa hemman äro fortfarande äfven betungade med frälse-skatte-räntor. Jag har i min hand två debetsedlar från 1902. Den ena afser ett hemman om $\frac{15}{16}$ mantal frälseäteri, samt $\frac{3}{256}$ mantal; den andra ett hemman om $\frac{1}{4}$ mantal frälse-skatte. Det förra hemmanet var taxerad till 17,700 kronor. Bevillningen för denna taxeringssumma utgjorde 10 kronor 62 öre; samma år hade man att vidkännas en tilläggsbevillning af 10 kronor 62 öre. Således hela beloppet utgjorde 21 kronor 24 öre.

Låt oss se till, mina herrar, huru det förhöll sig med det andra hemmanet om $\frac{1}{4}$ mantal frälse-skatte i samma by. Det var taxerad till 1,800 kronor och hade således att vidkännas i vanlig bevillning 1 krona 8 öre och i tilläggsbevillning 1 krona 8 öre, summa 2 kr. 16 öre. Men så tillkommer härvidlag, mina

herrar, något, som är värdt att tänka på. Enligt en debetsedel, utfärdad af aktiebolaget Forsmarks bruk, är för samma hemman frälseräntan upptagen till 45 kronor 97 öre. Läger man nu dessa båda summor tillsammans, så finner man, att detta kvartsmantal hade en skatt, utom kommunalskatten, på 48 kronor och 13 öre. Om denna skatt skulle hafva utgått på grund af en *enhetlig* beskattning, som är baserad på *taxeringsvärdet*, så förutsättes, att detta kvartsmantal skulle hafva haft ett taxeringsvärde af 80,000 kronor.

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)

Jag frågar, mina herrar: Kan ett *sådant* skattesystem rimligtvis sägas stå i öfverensstämmelse med *nutidens* kraf på *enhetlig* och *rättvis* beskattning af Sveriges jord? De, som mest känna tungan däraf, säga afgjort och obetingadt nej. De hafva genom det beslut, som 1892 års Riksdag fattade, då *grundskatterna* afskrefvos, fått den grundsats fastslagen, att *all* Sveriges jord bör vara *enhetligt* och *lika* beskattad för att kunna bära *lika* bördor äfven då det gäller landets försvar.

De län, som för närvarande mest betungas af frälsekatte-
räntor, äro: Stockholms län, Uppsala län, Östergötlands län, Kronobergs län äfvensom Värmlands och Örebro län. De län åter, som icke beröras af denna beskattning, äro: Blekinge län, Gottlands län och Gäfleborgs län. De, som beröras af denna beskattning något, men ganska litet, äro: Malmöhus, Kristianstads och Kopparbergs med flera län.

Gifvet är, att klagomål icke höras ifrån de län, där denna skattetunga icke är känd. Däraf kommer det sig ock, att denna fråga icke har några förespråkare att förvänta ifrån *hela* landet. Krafvet på att denna orättvisa skattebörd må aflyftas framkommer däremot genom de *enträgna* önskingar, som framställas *just* ifrån dessa landsändar, som i detta afseende äro mest betungade.

Jag hemställer till sist, huruvida ett *sådant* skattesystem som det nu nämnda, som vållar icke blott en fyrdubblad, utan ända till sexton å aderton gånger fördubblad beskattning emot den *vanliga*, kan stå tillsammans med *nutidens* kraf på *enhetlighet* och *rättvisa* uti beskattningen. Kan väl, mina herrar, ett *sådant* beskattningssystem stå i god samklang med önskingarna i »*egna-hemsfrågan*»? Gäller det icke, mina herrar, att söka *bevara* åt fattiga svenska allmogemän de hem, som de *redan* hafva, liksom det också gäller att söka *förvärfa* åt de hemlösa egna hem?

Med anledning af hvad jag nu här sagt och med vädjan till de varma sympatier, denna kammare uttalat dels vid 1901 års riksdag, då den *enhälligt* biföll ett förslag i enahanda syfte, som i motionerna berörts, dels ock vid 1903 års riksdag, då den med betydande majoritet — 121 röster mot 75 — biföll ett enahanda förslag; liksom ock med vädjan till de herrar ledamöter i denna kammare, som äro vänner af och intressera sig för *egnahemsfrågans* idé, ber jag således, herr talman, att få yrka bifall till den af herrar Sjö och Eriksson afgifna, vid utskottets betänkande fogade reservation.

Ang. inlösen
till statsverket
af fräls-
skatteräntor.

(Forts.)

Herrar *Lundin* och *Johansson* i Öija instämde häruti.

Herr Sjö: Såsom herrarne finna, har jag reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, och jag skall fördenskill angifva de skäl, som föranledt denna min afvikande mening.

Men innan jag det gör, ber jag få nämna, att jag hvarken har några frälseskatteräntor att gifva eller taga, ej heller några släktingar eller fränder, som äro frälseskatteränte-gifvare eller -tagare, hvadan jag i denna fråga kan yttra mig så opartiskt som trots någon.

När jag nu går att göra detta, får jag säga, att då Riksdagen beslutade, att såväl indelningsverk som grundskatter, kyrkotionde, smörtionde m. m., skulle afskrifvas och i stället den jord, som haft dessa onera, skulle utgöra högre bevillning och ökad värnplikt, således icke allenast dess innehafvare, utan äfven deras »söner och drängar, som vid gårdarna bo, som det hette, så blef i ett hänseende genom detta beslut en viss rättvisa skipad. Men så var icke fallet i ett annat.

Jag åsyftar just dessa frälseskatteräntor, som fortfarande utaf räntegifvarne få utgifvas efter en hög beräkningsgrund, och hvilka räntegifvare därjämte få utgöra högre bevillning samt drabbas af ökad värnplikt, hvilka senare åtaganden, högre bevillning och ökad värnplikt, ju voro villkoret för att man skulle få slippa ifrån och få afskrifva andra å jorden hvilande bördor, liknande de här ifrågavarande räntorna.

Dessa skäl synas mig vara tillräckligt nog talande för att man skulle i denna kammare nu liksom vid två föregående riksdagar bifalla ett sådant förslag, som jag och en kamrat ifrån utskottet afgifvit i vår reservation. Men jag skall äfven be att få påpeka andra skäl därför, som stå i öfverensstämmelse med sanning och rättvisa och tala för att rättvisa må skipas i detta hänseende.

Utskottet har här en motivering för sitt afslag å herrar Sandquists och Bengtssons motioner, hvilken jag tror är hämtad ifrån den tid, då man stred om afskrifningen af grundskatter och indelningsverk: Beträffande dessa räntor, »hvilka såväl med afseende å sin tillkomst som sin beskaffenhet och storlek varit beroende af enskildt aftal», säger utskottet, »att det icke syntes tillrådligt att iklåda staten någon skyldighet att inlösa räntor eller afgäld, som utan någon statens mellankomst tillkommit eller kunde tillkomma genom aftal mellan enskilde».

Nu är förhållandet verkligen det, att detta är en sanning med modifikation. En del af dessa räntor äro nämligen af den beskaffenhet, att de varit behöriga att afskrifvas samtidigt med att öfriga räntor afskrefvos. Men till följd af jordeböckers förstörande vid eldsolyckor, ja, äfven af andra orsaker, så har man icke kunnat utreda, om de verkligen varit skattefrälseräntor, och därför ha de fått stå tillbaka.

Återigen andra frälseskatteräntor äro af annan natur och hafva tillkommit på det sätt, att när en frälseman sålde sitt frälsehemman till en ofrälse person, så förbehöll han sig ett undantag, som skulle utgå från sålda hemmansdelen, och detta undantag skulle in natura utgifvas. Men för att dessa frälsemän, hvilka under tidernas lopp fingo en sådan makt inom landet, att man kan säga, att de voro nästan allsmäktiga och hos konungen och ämbetsmännen fingo det ställdt nästan huru de behagade, skulle få dessa undantag fastslagna, lagade de så, att de fingo dem intagna i kronans jordeböcker utan räntegifvarnes medgifvande, och förmådde konungen att utfärda ett beslut på att de skulle lagfaras alldeles såsom fastighet.

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)

Det är, som herrarne alltför lätt kunna finna, en mycket föråldrad anordning, hvarmed man icke bör fortsätta, utan däri söka åstadkomma rättelse så fort som möjligt.

Jag har under många år — och jag förutsåg det redan på den tid, då fråga var om afskrifning af grundskatter och indelningsverk — insett det olyckliga uti att icke dessa frälseskatteräntor kommit med vid afskrifningen. Därför protesterade jag då emot att antaga hvad som erbjöds, innan man fick det hela, men det lyckades icke. Det sades då, att om vi toge hvad Kungl. Maj:t bjöd, så skulle därigenom hela grundskatteafskrifningen också vara fastslagen, och det skulle icke dröja länge, innan frälseskatteräntorna måste följa med. Men det har, såsom herrarne se, dröjt, till följd af Första Kammarens motstånd och måhända äfven till följd af regeringens motstånd, därför att den icke velat framlägga något förslag uti denna ganska angelägna sak.

Det är mycket upprörande att se, hurusom en hemmansägare fortfarande skall ha denna ränta att dragas med efter en ganska dryg uträkning, under det att t. ex. hans granne fått afskrifning af den hans hemman påhvilande räntan. Det förekommer litet hvarstädes i landet med undantag af Skåne och Blekinge, där man, tror jag, är befriad från utgörande af dylika räntor. Det synes mig nu, som om de herrar här i Riksdagen, hvilka redan fått sina räntor afskrifna, skulle kunna räcka sina bröder jordbrukarne, som icke kommit i åtnjutande af samma förmån, handen och säga: Vi inse mycket väl, att äfven ni böra ha detta, och därför skola vi vara med om att ni få det.

Nu säger man, att de räntor, hvarom här är fråga, tillkommit genom aftal mellan enskilde och icke genom statens försorg. Men därest icke Kungl. Maj:t och statens tjänstemän, såsom jag nyss nämnt, gripit in i förhållandena, kan man nästan vara förvissad om att dessa räntor för längesedan skulle hafva upphört att utgifvas; för huru man än skrifver undantagskontrakt, så skall väl ett sådant ej gärna från en fastighet kunna under nuvarande tid behöfva att utgifvas längre än under undantagstagarens lifstid eller under vissa år.

Ja, mina herrar! Man talar så mycket om — och det har man ju gjort här i Riksdagen många år —, att man bör söka göra

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)

det behagligt och tillfredsställande för den mindre jordbrukaren, så att han må stanna kvar inom landet och icke lämna fosterjorden och resa till främmande länder. Nåväl, vill man verkligen göra allvar af ett sådant uttalande, bör man i främsta rummet söka få bort dylika sekelgamla orättvisor och ställa det till rätta, som icke synes vara som sig bör.

Nyligen har Kungl. Maj:t på begäran af Riksdagen framkommit med förslag till Riksdagen att under fem år bevilja tio millioner kronor för att därigenom bereda arbetare tillfälle att på landsbygden förvärfva egna hem. Den kommitté, som haft sig af Kungl. Maj:t anförtrodt att verkställa nödig utredning i detta ämne, har föreslagit att för ändamålet offra 20 millioner kronor. För att bereda rättvisa åt de personer, som lida under den enligt mitt förmenande stora orättvisan att fortfarande få utgöra här omnämnda frälseräntor, skulle det endast behöfvas några hundra tusen kronor en gång för alla. De skulle därefter blifva likställda med dem, som redan beviljats afskrifning af sina frälseräntor.

Denna kammare har förut ansett, att en sådan utredning, som af motionärerna föreslagits, bör ske. Såsom den föregående talaren nämnde, fattade kammaren år 1901 enhälligt ett sådant beslut. Och vid förlidet års riksdag fattades med ganska stor majoritet här i kammaren ett liknande beslut, som ifrågasattes i den utskottets betänkande vidfogade reservationen.

Af hvad jag sålunda anført framgår, att jag lifligt skulle önska, att denna kammare ville äfven denna gång fatta samma beslut som vid de två föregående riksdagar, jag omnämnt. Jag får därför, herr talman, yrka bifall till den vid utskottets betänkande af mig och herr L. Eriksson afgifna reservation och afslag å utskottets hemställan.

Med herr Sjö förenade sig herrar *Petersson* i Dänningelanda, *Ericsson* i Ahlberga, *Bengtsson* i Häradsköp, *Eriksson* i Lindehult och *Johansson* i Stora Mellby.

Herr Åkerlund: Då enhetlighet i fråga om beskattning af den svenska jorden är ett önskemål, hvartill vi alla böra sträfva, då vidare de personer, som utgöra de frälseräntor, hvarom här är fråga, nog torde vara att räkna till de fattiga af våra landsmän, och då härtill kommer, att det icke är fråga om att staten skulle lösa in dessa räntor, liksom med afseende på skattefrälseräntorna, utan endast i någon mån bidra därtill, att en inlösning må kunna komma till stånd, så kan jag för min del icke annat än skänka de väckta motionerna mina varmaste sympatier.

Jag har tänkt mig, att det kan finnas utvägar att åstadkomma en lösning af denna fråga utan att det behöfde ställa sig så synnerligen dyrt för staten. Om t. ex. vederbörande frälseräntegifvare berättigades att till skäligt belopp lösa in sina räntor, skulle ju staten kunna träda emellan och lämna dem behöfvida lån

för detta ändamål. Dessa lån skulle de sedan kunna amortera på ett par tiotal år och på detta sätt få sina hemman befriade från dessa räntor och blifva likställda med öfriga jordägare inom landet.

Ang. inlösen till statsverket af frälse-skatteäntor.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Beckman, Höök, Mallmin* och *Segerdahl*.

Herr Bengtsson i Bjärnalt: Herr talman, mina herrar! Då jag är motionär i denna fråga, skall jag be att få säga några ord.

Detta är en segsliten fråga, och statsutskottets majoritet synes vara mycket envis att afslå en lösning däraf. Utskottet synes hålla de gamla traditionerna så kära, att det icke kan gå ifrån dem. Men jag kan icke förstå, huru utskottet vill vara med om, att åtskillig jord i vårt land fortfarande skall vara belamrad med onaturliga skatter. Ty såsom sådana måste man beteckna dessa frälseräntor. Om jag t. ex. köper ett hemman, låt oss säga i Halland, som jag känner till, eller Småland eller trakten däromkring, så förekommer ingenting i gravationsbeviset om dessa räntor, och jag har därför ej anledning förmoda, att hemmanet skall vara därmed besväradt. Ofta uppstå därför mellan köpare och säljare rättegångar och processer om dessa räntor. Man kan ej säga, att det är naturliga skatter, som medföra en sådan påföljd.

Jag vet särskildt, att ägarne till flera hemman i Halland, från hvilka frälseräntor utgå till Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg, under de senare åren af statsmedel härför erhållit ersättning, och att denna godtgörelse från och med innevarande år kommer att motsvara räntans fulla belopp. Men det finnes äfven andra hemmansägare, som fortfarande få utgöra dessa frälseräntor utan att erhålla något vederlag. Jag kan icke finna, att detta är rättvist.

Ett hemman i vårt land bör icke vara besväradt med andra skatter, än Riksdagen och våra nuvarande lagar bestämma.

Jag har icke något vidare att tillägga till de tre föregående talarnes välgrundade anföranden, utan skall endast be att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Boström: Såväl den förste talaren som äfven andra talare hafva erkänt, att dessa frälse-skatteäntor äro af privaträttslig natur, beroende på ett aftal mellan långifvare och låntagare. Är detta riktigt, så ha vi ju en mängd liknande förhållanden här i landet. Jag ber endast att i detta afseende få erinra om den afgäld, som vidlåder många lägenheter. Den förste innehafvaren har åtagit sig att utgifva dylik afgäld och kan nu icke frigöra sig därifrån.

Några nya skäl hafva icke, så vidt jag hört, här anförts för att staten skulle träda emellan med afseende på frälse-skatte-

Ang. inlösen till statsverket af frälse-skatteräntor.

räntornas inlösen. Och jag anhåller därför om bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig, som om både utskottet och den siste ärade talaren hade sett denna sak ur något för formalistisk synpunkt.

Om vi tänka på huru dessa frälseräntor tillkommit, deras beskaffenhet och natur, skola vi finna, att de äro af enahanda beskaffenhet och natur som de nu afskrifna grundskatterna. De ha tillkommit i uråldriga tider och de hvilat på den privata jorden. Den enda skillnaden är, att dessa räntor utgå till de enskilde.

Se vi efter, huru detta sakernas tillstånd uppkommit, finna vi, att staten själf i vissa fall tillskapat det nu rådande rättsförhållandet, i det staten eller rättare sagdt våra konungar under gamla tider bortgifvit eller pantsatt eller rent af sålt dessa räntor till enskilde, således öfverflyttat sin öfverhöghetsrätt att uttaga skatt af den enskilde på enskilda händer. Detta gäller om skattefrälseräntorna. Hvad åter beträffar frälse-skatteräntorna, tillhörde de ursprungligen frälsemannen, i och med det att han ägde jorden. Emellertid kunde det i forna dagar falla honom in att afhända sig sin jord till ofrälse person, och han förbehöll sig då en grundskatt eller grundränta, som utgick af jorden. Detta skedde icke endast med statens tysta samtycke, utan staten har rent af sanktionerat detta förhållande och gifvit frälsemannen tillstånd att sälja sin jord till ofrälse, oaktadt det icke var i lag tillåtet, och gifvit honom rätt att uppbära denna ränta från jorden. Således äfven härvidlag är det fråga om ett öfverlåtande af den staten tillkommande rätt att uttaga skatt af enskilde.

Att de i afseende på frälseräntorna rådande missförhållandena böra rättas, tycker jag ligger i sakens natur. Genom Riksdagens beslut hafva grundskatterna blifvit afskrifna. Och af samma skäl som man påyrkade grundskatternas afskrifvande, såsom varande en sekelgammal orättvisa, af samma skäl kan man väl tycka, att dessa gamla räntor böra på något sätt aflyftas från den enskilda jorden.

Här är icke fråga om, att staten skall visa samma generositet som med afseende på grundskatterna, d. v. s. till skänks afskrifva dem. Här är blott fråga om en utredning, under hvilka förhållanden detta må kunna äga rum.

Jag vill blott tillägga en sak beträffande denna öfverhöghetsrätt, som staten sålunda öfverlätit på den enskilde. Det är ju redan det motbudande, att den enskilde svenska medborgaren skall ha rätt att uttaga dessa räntor. Men nu skola vi betänka, mina herrar, att en stor del af dessa räntegifvare betala sina räntor icke till svenska medborgare, utan till främmande länders undersåtar. Och särskildt ur denna synpunkt borde det vara angeläget för staten att rätta detta missförhållande.

Men dessutom möta oss härvidlag ett par anomalier på lagstiftningens område. En sådan är, att ägaren till en dylik frälse-

skatteränta har medgifvits rättighet att inlösa det hemman, från hvilket räntan utgår, nämligen då detta hemman säljes utom börd. Rätten att inlösa jord, som säljes utom börd, har långt för detta blifvit aflyst ur den svenska lagstiftningen, utom just beträffande nu ifrågakvarande hemman. En annan anomali är den inskränkning i den enskildes äganderätt, som består uti frälseräntetagarens rätt till »bärande träd» å hemmanets ägor. Han har nämligen rätt att taga därstädes växande bärande träd, såsom ek, bok, apel och oxel, o. d. Hemmanets ägare kan icke tillgodogöra sig ett enda sådant träd utan ränteägarens tillåtelse, och detta är väl en oegentlighet, som man bör vara med om att rätta.

Nu säges det från statsutskottets sida och af dem, som äro motståndare till motionärernas förslag: Att ställa allt detta till rätta är icke en skyldighet för staten, utan något som bör öfverlämnas åt de enskilde, som hafva intresse däraf. Men hur skall man väl kunna begära något sådant af dessa tusentals ägare till små jordbruksfastigheter, egendommar, som kanske oftast äro ännu mindre än de egna hem, hvilka vi tänkt oss skulle komma att anskaffas åt de mindre bemedlade? Kan man verkligen med skäl fordra först och främst, att dessa små jordägare skola låta verkställa den mycket behöfliga utredningen om hvilka af dessa räntor grunda sig på verkliga, lagliga fakta och fördenskull måste utgöras? En preliminär undersökning i kammararkivet har nämligen visat, att det är mycket tvifvelaktigt, beträffande en stor del af dessa frälseräntor, huruvida de verkligen behöfva utgöras. Om därför en räntegifvare hade råd och tillfälle att låta undersöka förhållandet, så är det mycket möjligt, att han skulle komma under fund med att han ej vidare behöfde utgöra räntan. Men en undersökning beträffande frälse-skatte-räntornas laglighet o. d. kräfver en stor och genomgående arkivforskning, och därför är det billigt, att staten, af medkänsla för dessa små jordägare, gör en sådan utredning själf.

En annan åtgärd, som staten härvidlag borde vidtaga i stället för den enskilde, är att med ifrågakvarande räntetagare inleda underhandlingar om och på hvilka villkor de skulle vilja vara med om en aflösning af dessa räntor. Man kan ju också härvid säga, att äfven detta är något, som det åligger den enskilde att göra. Men denne saknar oftast förmåga och äfven vilja att utföra detta såsom det tyckes lilla arbete, som dock kan blifva besvärligt nog, om t. ex., såsom många gånger är fallet, räntetagaren är bosatt i ett främmande land. Och därför bör man, utan att därigenom ställa alltför stora anspråk på staten, kunna fordra, att denna biträder räntegifvaren äfven i detta afseende.

En tredje sak, som jag i denna fråga tänkt mig, är att, om räntegifvaren skulle befinnas villig inlösa den från hans hemman utgående räntan, staten skulle förskottera honom det därför erforderliga beloppet och låta räntegifvaren amorteringsvis återbetala det förskottrade.

Ang. inlösen till statsverket af frälse-skatte-räntor.
(Forts.)

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)

Detta senare är naturligtvis en utgiftsfråga, som det må ankomma på en framdeles sammanträdande Riksdag att fatta beslut uti. Men beträffande de af mig nyss omnämnda båda förberedande åtgärderna — utredning och inledande af underhandlingar — tycker jag, att svenska Riksdagen i all rimlighets namn bör gå med på dem, helst man tager i betraktande de omständigheter, under hvilka dessa frälse-skatte-äntor tillkommit. På dessa af mig nu anförda skäl ber jag att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Helgesta och *Erikson* i Öfre Odensvi.

Herr vice talmannen *Pehrson*: Hur mycket äfven jag finner det önskvärdt, att beskattningen må blifva lika å samma slag af beskattningsföremål, kan jag i allt fall icke dela den uppfattning, som uttalats af några af de föregående talarne. Dessa hafva närmast hänfört sig till det kända förhållandet, att staten inlöst en del af skattefrälseräntorna, hvarjämte de framhållit, hurusom rustnings- och roteringsbesvären jämte de i statens ägo kvarvarande skattefrälseräntorna numera blifvit afskrifna. Man förmenar således, att det icke skulle förefinnas någon egentlig skillnad mellan skattefrälse- och frälse-skatte-äntor. Men enligt min mening föreligger en mycket stor skillnad emellan dessa båda slag af räntor. I ena fallet har staten ursprungligen varit ägare till räntan och därefter sålt bort densamma till en enskild person. Alla sådana räntor har statsverket numera inlöst, hvilka bevisligen någongång varit i statens ägo och därefter blifvit sålda eller bortskänkta till enskild man. Där har man också trott rätta gränsen vara för statens skyldighet att inlösa frälseräntor. Men nu säger man: Här få vi icke stanna, ty då begå vi en orättvisa. Staten måste, för att gifva full rättvisa, fortsätta med inlösandet af allt hvad frälseräntor heter. Nu veta vi emellertid på hvilket sätt dessa frälse-skatte-äntor tillkommit, nämligen helt enkelt på grund af ett aftal mellan tvenne enskilda parter. Frälseman kunde icke sälja sitt hemman åt någon annan än den, som var frälseman. Bestämelsen härom kringgicks då på det sättet, att han öfverlät äganderätten till sitt frälsehemman åt ofrälseman med förbehåll att få uppbära viss årlig ränta. Det är dessa räntor, som fått benämningen frälse-skatte-äntor, och som man begär att staten nu skall inlösa. Men jag kan icke finna, att staten skulle hafva en större skyldighet i detta fall än i alla öfriga fall, då ett aftal träffats emellan tvenne enskilda parter och den, som därigenom blifvit skyldig till något, icke kan eller vill fullgöra denna sin skyldighet; icke kan man väl ifrågasätta, att staten för hvarje sådant fall skulle träda emellan och betala.

Nu har här till förmån för motionerna åberopats den utredning, som i föl gjordes af det tillfälliga utskott, hvilket då hade att behandla en liknande framställning. Men i denna, för öfrigt

rätt omständliga utredning hade det tillfälliga utskottet intagit utdrag ur ett yttrande, som år 1874 af dåvarande expeditionschefen Albert Anderson afgifvits med anledning af Kungl. Maj:ts honom meddelade uppdrag att verkställa utredning angående gamla invecklade skatteförhållanden. Ur detta yttrande vill jag anföra följande, hvilket angår just det slag af räntor, om hvilka här är fråga:

*Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)*

»Vidkommande åter det senare slaget af frälseräntor eller de, som utgå af *frälsekatte*-hemman, så hafva dessa räntor aldrig tillhört kronan, hvarför ock äldre och nyare jordeböcker icke om dem lämna någon upplysning. Orsaken till uppkomsten af ifrågavarande räntor, för så vidt de tillhöra enskilda personer, torde till hufvudsaklig del vara att söka däruti, att då någon frälseman af en eller annan orsak fann sig föranlåten att försälja sina frälsehemman och icke med fördel kunde afyttra dem till någon annan inom sitt stånd samt, genom numera upphäfdade förbud för ofrälse att äga hemman af ifrågavarande natur, var förhindrad att öfverlåta sin äganderätt till någon ståndsperson eller bonde, annan utväg att bringa försäljningen till stånd icke förefanns, än att frälsemannen öfverlät jordäganderätten till sitt frälsehemman åt ofrälseman med förbehåll att få uppbära viss årlig ränta. Dylika försäljningar omtalas redan i en af landsbokhållaren i Jönköping till kungl. kammarkollegium insänd ämbetsskrivelse af den 7 juli 1670, och rättigheten att genom köp, gåfva eller byte åtskilja jord- och ränte-äganderätten till ett frälsehemman står ännu, på grund af kungl. förordningen den 10 april 1810, hemmanets ägare öppen.»

Häraf framgår frälsekatte-äntornas uppkomst, för så vidt de tillhöra enskilda personer.

För min del kan jag icke finna, att allt detta klander, som riktats mot statsutskottet för dess förmenta envishet, och så vidare, är berättigadt. Statsutskottet stöder sig på fullt sanningsenliga och faktiska grunder och på sakliga skäl. Och jag vill ännu en gång hemställa till herrarne, om man, vid det förhållandet att dessa frälsekatte-äntor tillkommit genom aftal emellan enskilda personer, med skäl kan påstå, att staten skall hafva skyldighet träda emellan och blifva den tredje man, som får stå för att icke den ena parten vill fullgöra aftalet.

I anledning af hvad jag nu anført yrkar jag afslag å motionerna i ämnet och bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Kronlund: Jag vill blott tillägga några ord.

Det skäl, som herr vice talmannen nyss anförde till stöd för bifall till utskottets hemställan, nämligen att staten redan vidtagit åtgärder för att inlösa de skattefrälseräntor, som äro i enskild mans hand, det skälet rent af stödjer, tycker jag, den begäran, som framställts i motionerna och reservationen. Ty då staten vill vara med om att hjälpa till med att inlösa dessa skattefrälseräntor, som tillskapats af staten, så bör staten väl äfven hjälpa de enskilde att lösa in dessa frälsekatte-äntor, som tillkommit

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)

visserligen genom aftal emellan enskilde, men genom aftal, som skett icke allenast med statens tysta medgifvande, utan rent af under statens sanktion, förutan hvilken intet sådant aftal kunnat komma till stånd. Det är detta, som jag vill pointera såsom det väsentligaste skälet, hvarför jag tycker, att denna, här framställda begäran är så ytterst billig och rättvis.

Herr vice talmannen yttrade ock något om att vi, som äro af annan åsikt än statsutskottets majoritet, skulle hafva beskyllt statsutskottet för envishet. Någon sådan beskyllning har jag åtminstone visst icke gjort mig skyldig till. Jag säger endast det, att jag tycker, att statsutskottet och motståndarne i allmänhet till det i motionerna framställda förslaget se denna sak väl mycket formalistiskt, väl mycket ur sparsamhetens synpunkt, och att äfven rättvisa och billighet här skulle kunna tagas i betraktande, i synnerhet som det här icke gäller någon statsutgift, utan blott en hjälpsamhet mot dem, som behöfva hjälp. Det gäller att hjälpa de små enskilda jordbrukarne att friköpa sig, och det är något, som jag tycker borde ligga i statens intresse.

Herr Sjö: Ja, det var med anledning af det yttrande, som fälles från vice-talmans-stolen, som jag begärde ordet. Herr vice talmannen yttrade, att Riksdagen icke borde besluta, att staten skulle inlösa de frälseräntor, som uppstått genom aftal enskilda personer emellan. Men jag ber att med anledning af detta hans yttrande få erinra om att dessa enskilda personer äro borta för århundraden sedan, och att om Kungl. Maj:t och hans ämbets- och tjänstemän icke ingripit, så skulle äfven dessa räntor för längesedan varit borta. Det tror jag, att vi böra inse litet hvar.

Hvad nu dessa gamla jordräntor angår, så hafva de blifvit afskaffade i nästan alla länder, och nya, mera rättvisa skatter hafva i stället blifvit pålagda. Man har sagt äfven här, att all jord af hvad beskaffenhet den vara månne bör lika beskattas. Och om man har denna åsikt, bör man väl icke motsätta sig motionärernas önsningar om en utredning.

Hvad beträffar det yttrande, som herr Boström hade, så kan jag icke neka mig att bemöta detsamma. Han ville jämföra dessa frälse-skatte-äntor med afgälder från afsöndrade lägenheter till stamhemmanen. Sådana absurda jämförelser hade jag verkligen icke väntat mig, ty jag trodde, att herr Boström skulle hafva satt sig in i frågan så pass mycket, att han skulle undvika sådana jämförelser.

Herr talman, jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Åkerlund: Det är visst icke så stor skillnad emellan skattefrälseräntor och frälse-skatte-äntor. Och jag vet, att till och med kammarkollegium stundom icke kan bestämdt afgöra, till hvilken-dera kategorien en ränta skall hänföras. Atminstone har det händt mig och flere af mina grannar, att statskontoret inlöst sådana räntor,

som i verkligheten torde hafva varit frälseskatteräntor. Det synes mig därför, som om man icke borde fästa sig så mycket vid denna skillnad i räntornas uppkomstsätt, som ju ofta är ytterst dunkelt, och från den synpunkten motsätta sig motionärernas förslag.

För öfrigt vill jag i likhet med herr Kronlund påpeka, att det icke är fråga om, att staten skall inlösa dessa räntor, utan endast om att bistå dessa små jordbrukare, så att den svenska jorden blir enhetligt beskattad.

Gentemot herr vice talmannens yttrande om faran af att man genom ett bifall skulle binda sig till att gå ännu längre, så vill jag säga, att jag vill gå så långt, att om det blefve fråga om att staten skulle träda emellan för att inlösa dessa afgälder, som blifvit äsatta afsöndrade lägenheter, så skulle jag icke heller hafva något emot detta. Ty om staten förbisett hvad som är klokt och rätt, så anser jag, att det icke skadar, om staten får sitta litet emellan om detta länder till förmån för en god och rättvis sak.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr Sandquist: Herr talman! Då här af herr vice talmannen åberopats en framstående auktoritets yttrande om denna fråga, så ber jag att få upplysa hvad en annan på detta område mycket framstående man, nämligen professor Rydin, yttrat i frågan. »Om man», säger han, »ställer sig på allmänna föreställningssättets ståndpunkt och därifrån, men ej från strängt rättslig synpunkt, bedömer afskrifningsfrågan, så fordrar äfven följdriktigheten, att, om räntor å skattefrälse-hemman skola af staten inlösas med rätt för jordägaren till afskrifning efter den angifna allmänna planen — — — räntor å frälseskattehemman likaledes inlösas och afskrifvas. Skillnaden mellan dessa båda slag af hemman beror af sättet för uppkomsten af de räntor, som båda utgöras under namn af frälseräntor. Det förstnämnda slaget af hemman har ursprungligen varit skatte, men erhållit frälse-natur därigenom, att räntan senast på 1600-talet öfverlåtits af kronan på enskild person, vanligen frälseman, medan frälseskattehemman utgöras af frälsehemman, hvilkas ägare haft rätt att ålägga hemmanet en viss ränta. Denna skillnad har numera ingen särskild betydelse. Lagstiftningen om frälseräntan gör ingen skillnad på det ena eller andra slaget af hemmansräntor. I fråga om hembud vid köp af hemman åt den, som äger frälseränta, hvarom jordabalken 4 kapitlet 5 § omförmäler, hänföras under frälseskatte båda slagen af hemman, och af kungl. förordningen den 21 mars 1835 angående hembud af frälseränta åt den, som skattejorden äger, samt kungl. förordningen den 10 april 1810 angående lagfart å frälseränta erhålles ej heller någon anledning att antaga, att lagstiftaren ansett dessa båda slag af räntor hafva någon olika karaktär. Båda betraktas såsom af rent privaträttslig natur. Det omnämmande af skattefrälsehemman, som sker i byggningabalken kap. 13 § 1 och kungl. förordningen den 21 februari 1789 § 2, visar, att därunder förstås både skattefrälse och frälseskatte, om ock i sist anförda kungl. förordning räntans oför-

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteränta.
(Forts.)

Ang. inlösen
till statsverket
af frälse-
skatteräntor.
(Forts.)

änderlighet särskildt försäkras för hvarterdera af de båda slagen af hemman.»

Jag har velat uppläsa denna del af professor Rydins yttrande i föreliggande fråga. Jag vill icke upptaga kammarens tid med att uppläsa någon längre del. Men det upplästa torde vara nog för att visa, att i fråga om *uppfattningen* af skattefrälseräntorna och frälse-skatte-*räntorna* har man att ställa auktoritet emot auktoritet, och jag tror, att den sistnämnda auktoriteten, professor Rydin, har lika stor betydelse som den förut citerade auktoriteten.

För öfrigt vidhåller jag mitt förut gjorda yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var öfverläggningen afslutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Sjö och Eriksson i Bäck vid förevarande utlåtande fogade reservationen. Herr talmannen ansåg den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med afslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 53 bifaller den af herrar Sjö och Eriksson i Bäck vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 115 ja mot 98 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herrar Sjö och Eriksson i Bäck vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 8.

Vidare föredrogos hvar för sig och blefvo af kammaren godkända:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till restaurering af gråbrödraklostret i Ystad; och

n:o 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag för restaurering af Heliga Trefaldighets församlings kyrka; samt

bankoutskottets memorial n:o 7, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens hufvudkontor.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande n:o 39, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Lagutskottet hade till förberedande behandling emottagit en inom Andra Kammaren af herrar *K. H. Branting*, *F. W. Thorsson*, *N. Persson* i Malmö och *V. Larsson* i Västerås afgifven motion, n:o 77, hvori hemställts, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skulle åter erhålla samma lydelse, som de hade före sanktionerandet af den nya lydelsen den 10 juli 1899.

Om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Utskottet hemställde dock, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Zetterstrand*, *Olsson* i Mårdäng, *Lindhagen*, *Staaff* och *Segerdahl*, hvilka ansett, att motionen bort af utskottet tillstyrkas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Den 25 februari 1899 antog Riksdagen för sin del den förändrade, numera gällande lydelsen af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. Vi, som voro närvarande vid det tillfälle, då detta ärende behandlades inom Riksdagen, erinra oss mycket väl den skarpa och långvariga diskussion, som då förekom. Vi erinra oss, hurusom en mycket stark minoritet i denna kammare jämte åtskilliga rättslärdé inom Första Kammaren med stor skärpa motsatte sig det då föreliggande lagförslaget. Det framställdes då invändningar mot detsamma från juridisk synpunkt, invändningar, gående ut därpå, att det skulle vara synnerligen inkonsekvent att i det föreliggande fallet belägga försök till tvång såsom sådant med straff, ehuru man icke straffbelade försök till tvång i andra, svårare fall. Det framhölls vidare, att det vore synnerligen orättvist, att man belade det straffbara försöket med samma straff som själfva den fullbordade handlingen, liksom det också framhölls, att till följd af den obestämdhet, som vidlåder begreppet hot såsom förutsättning för ett straffbart försök, det skulle blifva synnerligen svårt att tillämpa lagens bestämmelser. Vidare framhölls från mera allmänna synpunkter, att lagförslaget vore obilligt och obehöfligt samt innefattade ett slags undantagslagstiftning, som från denna synpunkt sedt alldeles gifvet måste anses vara förkastlig.

Trots allt detta antogs emellertid lagförslaget af Riksdagen. Jag tror emellertid icke, att jag alltför mycket misstager mig, om jag säger, att därtill i väsentlig mån bidrog, att kamrarne togo alltför mycket intryck af en kort förut inom landet timad tämligen obehaglig tilldragelse. Nu tror jag för min del icke,

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

mina herrar, att Riksdagen i sin helhet skall finnas benägen att efter så kort tid afvika från beslutet af år 1899. Däremot har jag en annan uppfattning hvad Andra Kammaren beträffar. Då det visat sig, att högsta domstolen vid granskningen af 1899 års förslag i stort sedt biträdt de anmärkningar mot förslaget, som framställdes inom Riksdagen, då vidare nu är beredt tillfälle för kammaren att i lugn få ånyo öfverväga denna fråga, och då därtill kommer, att kammaren sedan år 1899 fått en i viss mån förändrad sammansättning, så hyser jag den bestämda uppfattningen, att Andra Kammaren, med frånseende från alla personliga tycken och önskningsmål, skall i denna sak uteslutande fästa sig vid rättvisans oafvisliga kraf på oväld i lagstiftningen och allas likhet inför lagen.

Under denna förhoppning, herr talman, yrkar jag afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Pantzarhielm, Ernst Carlson, Broström, Nordin, Persson* i Tällberg, *Wavrinsky* i Stockholm, *Starbäck, Moll, Natt och Dag, Hedin*, friherre *De Geer, Hedlund, Berg* i Göteborg *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Ericsson* i Ahlberga, *Collvin, af Callersholm, Forsberg, Sterner, Johansson* i Jönköping, *Darin, Hammarström* och *Nydal*.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! När vi väckte denna motion, jag och mina medmotionärer, hade vi nog klart för oss, såsom redan den förre talaren framhöll, att det icke fanns stora utsikter, för att Riksdagen i dess helhet skulle beakta densamma. Men det var enligt vår uppfattning af synnerlig betydelse, att Andra Kammaren skulle komma i tillfälle att ånyo pröfva denna sak, detta äfven därför, att det skulle hafva en viss praktisk innebörd, då ju domstolarna helt naturligt i sin straffmätning ingalunda kunna vara fullständigt oberörda af, huru den allmänna opinionen ställer sig till lagstiftningen i en viss punkt.

Det var för öfrigt ganska märkligt att se, huru denna allmänna opinion tog fasta på ett yrkande, att man borde kräfva åkarpslagens afskaffande. Det gick så till, att en fristående förening, som icke ens tillhör den stora arbetareorganisationen, utlyste ett allmänt diskussionsmöte med inledningsföredrag af en jurist, som skött en mängd mål i arbetarefrågor. Mötet uttalade, att det vore på tiden att söka få åkarpslagen ånyo under Riksdagens pröfning. Detta uttalande slog an hela landet rundt, och detta alldeles utan hjälp af någon sorts organisation, som i detta fall stödde under. Jag har mottagit från de mest skilda håll uttalanden i samma riktning. Sådana ha ingått från Landskrona arbetarekommun, från Linköpings och Varbergs organiserade arbetare, från ett rösträttsmöte i Hudiksvall, från Malmö kvinnliga diskussionsklubb, från Halmstads socialistiska arbetareorganisation samt från allmänna möten i Nyköping, Sundsvall och Norrköping. Alla ha de med en mun uttalat, att uppfattningen inom deras ort såväl inom

som utom de kretsar, som närmast berördes af lagen, var den, att densamma borde afskaffas.

Nu söker utskottet visserligen i sin motivering betona, att här icke föreligger någon klasslagstiftning, som det således skulle kunna vara skäl att afhjälpa. Vi hafva i motionen sagt, att denna lagstiftning vänder sin udd mot syftet att uppehålla solidariteten bland arbetarne, och vi hafva utvecklats detta så, att lagen förfar med särskild hårdhet, när syftet med det ifrågavarande våldet eller hotet är att uppehålla solidariteten bland arbetsklassen. Vi hafva uttryckligen sagt ifrån, att vi icke anse det vara på något sätt *försvarligt* att för detta i och för sig goda syfte tillgripa våld eller hot, men vi hafva också sagt, att det kan vara *förklarligt*, att sådant emellanåt förekommer. Öfverlöpare hafva ju aldrig ansetts såsom särskildt prima folk och öfverlöpare i det sociala kriget lika litet som andra. Men vår svenska lag ställer sig på den ståndpunkten, att man tvärtom skall med denna undantagslag så hårdt som möjligt klämma till, när det är fråga om detta särskilda syfte. Vanligt våld bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader, men kommer det här ifrågavarande syftet till, belägges det med straff, som kan från böter gå upp till två års straffarbete. Man kan också uttrycka denna sak så, att om en arbetare gör sig skyldig till våld under vanliga förhållanden, skulle han bestraffas med t. ex. 75 kronors böter, hvilket straff motsvaras af 11 dagars fängelse eller 5 dagars straffarbete, men om han drabbas af åkarpslagen, får han i stället, låtom oss säga, två månaders straffarbete, däraf då fem dagars straffarbete utgör straffet för själva brottet och resten faktiskt utgör straffet för hans särskilda syfte.

Utsottet har emellertid i sitt resonemang råkat att helt och hållet förbise, att vår framställning vändt sig just mot lagens egenskap af en undantagslag. Utskottet har i stället resonerat så, att det framhåller, att våld eller hot ingalunda äro egnade att främja de arbetareklassens önsknings, för hvilka vi alla äro intresserade. Och med en viss salvelse har också utskottet till och med uppmanat oss att vara tacksamma för, att lagstiftningen är sådan, att den vakar öfver, att befogade gränser för dessa påtryckningar icke öfverskridas.

Det är emellertid en dålig hjälp, som man på detta sätt får. Illa skulle man känna menniskonaturen, ifall man tror, att en sådan undantagshårdhet, som måste kännas som en orättvisa af dem, som blifva utsatta för eller blifva vittne till densamma, skulle vara till en sådan hjälp. Den måste tvärtom väcka förbittring i stället för besinning.

Jag kan sålunda för min del icke betrakta utskottets resonemang annat än som rent sofistikeri. Det kan icke nekas till, att här föreligger en klasslagstiftning. Om man går till den motivering, som aberopas af 1899 års lagutskott och hvarur vi anført utdrag i vår motion, så finner man uttalande om, att staten bör stäfja det »ofog», som bedrifves af fackföreningar, strejkledare och agitatorer och skydda de »välsinnade» arbetarne. Den, som i dessa uttalanden

*Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)*

Om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

(Forts.)

icke hör, hur klassintresset skorrar fram, han har ett mycket klent öra för dylika ting eller också gör han sig frivilligt döf.

Utskottet har icke ens försmått det skenargumentet, att det här icke skulle kunna vara tal om någon klasslagstiftning därför, att denna lag icke riktar sig mot någon viss klass, utan gäller för alla, som göra sig skyldiga till förbrytelser mot densamma. Ja, det är ju uppenbart, att om det funnits låt oss säga någon greve och första-kammarledamot, som under hamnarbetarekonflikten här i Stockholm gått ut och sagt till de strejkbrytande arbetarne, som arbetade i hamnen under polisbevakning: ni bär er åt som ena verkliga ynkryggar, ni visa ingen solidaritetskänsla gentemot den öfriga hamnarbetarekåren, som försöker att hålla sina löner uppe och som vill förhindra en minskning af desamma med 20 procent — ja, hade det funnits en sådan person af denna samhällsklass, så hade han ju mycket väl kunnat bli föremål för ett så kalladt åkarpsmål inför polisen. Men det vet ju hvar och en, att sådana första-kammarledamöter existera endast i lagutskottets fantasi. Det är uppenbart, att det blir från själfva den klass, som känner solidariteten och vikten af densamma, som uppmaningarna utgå att hålla på solidariteten, och det blir alltså mot medlemmar endast af denna klass, som lagen faktiskt kommer att rikta sin hårdhet.

Jag kan icke underlåta att framhålla, att utskottet nu icke alls gått in på, hvad som för 1899 års lagutskott var själfva ledmotiv, nämligen att lagen skulle bli så lämplig att använda mot dessa »agitatorer och deras lejda bulvaner», som orden då föllo. Jag förstår mycket väl, att utskottet icke velat komma in på detta resonemang redan därför, att det då skulle blifvit bra svårt för utskottet att försvara sin ståndpunkt, att här icke föreligger en undantagslagstiftning. Men jag vill dessutom framhålla, att den erfarenhet, vi vunnit sedan dess, har väl, om något, visat, att det syfte, som då föresväfvade lagens försvarare, icke på något sätt uppnåtts. Sedan dess ha ju åtskillige af dessa så kallade »strejkledare» och »agitatorer» kommit in här i Riksdagen i stället för att, som man tänkt sig, åka in i åkarpslagens fängelser. Det har icke hänt, att någon enda af dem man ville träffa kommit i kollision med lagen. Men hvarje arbetare däremot, som råkar i träta med en strejkbrytare, han riskerar alltid att ha åkarpslagen som ett damoklessvärd hängande öfver sig.

Det är sällan man kan säga, att en lag så fullständigt förfelat sitt ändamål, som här är fallet. Men därför har den alls icke varit oskadlig. Tvärtom är det väl få lagstiftningsåtgärder, som i samma grad som denna väckt ond blod och djupt liggande förbittring, just därför, som redan framhållits, att man på arbetarhåll kändt den som en klasslagstiftning. Vill man höra ett kondenseradt uttryck för, huru de klasser, som ännu icke äga något afgörande inflytande på lagstiftningen, tänka beträffande landets förhållanden, så erhåller man det ofta i följande form: rösträtt få vi icke, men däremot åkarpslagar och tunga militärbördor. Sådana uttalanden, som möta en öfverallt, visa, huru folket i detta

fall verkligen känner, och visa, att det skulle vara ett den sociala fredens verk att taga bort anledningen till en sådan misstämning.

Det finns säkert många här i kammaren, som mena, att klasskampen skall kunna utjämnas och klassmotsättningarna alltmera försvinna. För min del tillhör jag icke dessas antal. Jag tror, att denna klasskamp måste kämpas igenom, så länge de sociala förhållandena äro sådana, att de skapa fram klasser med skilda intressen och sätta dem mot hvarandra. Men däraf följer icke, att denna klasskamp bör föras med ökad brutalitet. Tvärtom kan den, i bredd med en stigande upplysning inom samhället, föras, visserligen med all skärpa mellan de olika intressena, men dock så, att brutaliteten icke blir det dominerande och att man hvarken å den ena eller andra sidan använder förgiftade vapen. Såsom ett sådant förgiftadt vapen måste jag beteckna åkarpslagen. Den gifver ett extra skydd åt en viss samhällsklass under form af att vilja upprätthålla den allmänna rättsordningen på en viss punkt. Och detta kan icke försvaras.

Jag hoppas, att Andra Kammaren måtte visa, att den icke vill vara med om att låta den allmänna lagen på denna punkt bli en de rikes lag mot de fattige. Må Kammaren i stället söka — såsom det här till sist heter i lagutskottets utlåtande — »bereda allmänt väl genom ett kraftigt skyddande af den enskilda medborgarens rätt och frihet gentemot andras obehöriga våld och hot», — men på ett sådant sätt, att lagen blir *lika för alla*.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen och reservationen.

Med herr Branting förenade sig herrar *Thorsson* och *Larsson* i Västerås.

Herr Ljunggren: Herr talman! Fullt förvissad om, att hvad jag här har att säga kommer att å visst håll misstydande utläggas för att förringa betydelsen af mitt yttrande, har jag dock begärt ordet för att angifva en arbetsgifvares ställning till frågan och poängtera, att det äfven finnes arbetsgifvare i landet, som vilja plädéra för åkarpslagens upphäfvande. Jag anser, att man icke behöfver vara rädd för att uttala sin mening, då den är uttryck för ens fulla öfvertygelse och i öfrigt stödjer sig på giltiga och hållbara skäl.

Mitt yrkande på bifall till reservanternas förslag grundar sig på flera här förut angifna skäl. Och jag tillåter mig, ehuru det kan synas oegentligt, att ånyo bringa i åtanke högsta domstolens enhälligt uttalade afstyrkande af lagförslaget, som föranleddes däraf, att detsamma ansågs hvila på ohållbara motiv. Jag anser emellertid, att man icke ofta nog kan påpeka detta högsta domstolens yttrande.

Men jag har äfven andra skäl, och dessa äro hämtade från min egen verksamhet. Jag har sedan flera år kommit till den insikten — och jag är öfvertygad om, att äfven andra arbets-

Om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

gifvare hafva samma åsikt — att, om man vill vinna sina arbetares aktning, man också bör gifva dem aktning tillbaka. Vill man af dem vinna rättvisa, bör man också gifva dem sådan oinskränkt. Detta från den enskilde arbetsgifvarens förhållande till arbetstagarne hämtade exempel har naturligtvis i än högre mån sin betydelse, då det gäller samhällets förhållande till den arbetande klassen. Vill samhället hafva full aktning och full rättvisa af denna klass, måste det gifva den detsamma åter. Jag är förvissad om, att, därest Riksdagen skulle vilja bifalla motionärernas förslag, arbetarne i landet och dessas ledare — de må nu vara af hvilken färg som helst, socialistisk eller icke socialistisk — ovillkorligen komme att visa sig behjärta syftet i Riksdagens eventuella beslut och äfven medverka därtill, att sinnena lugnades och den nu rådande oron lade sig.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka afslag å utskottets förslag och bifall till reservanternas hemställan.

Herrar *Kvarnzelius* och *Roos* instämde häruti.

Herr Hjärne: Herr talman! Om jag skall välja mellan utskottets hemställan och reservanternas yrkande, så måste jag instämma med reservanterna. Jag kan icke finna annat, än att lagen var bättre i dess förra ordalydelse än i den lydelse, som den fått genom den senaste lagändringen. Jag behöfver här icke upprepa skälen för denna min åsikt. De hafva flera gånger blifvit framställda, och särskildt vill jag åberopa högsta domstolens enhälliga utlåtande.

Jag kan icke heller annat än instämma med herr Branting i den uppfattningen, att det här verkligen är fråga om en undantagslagstiftning. Läser jag nämligen igenom lagutskottets motivering vid den riksdag, då den ifrågavarande lagen antogs, så kan jag icke undgå att däri finna motiv åberopade, som jag icke skulle vilja hafva funnit, när det gäller att stifta lag för Sveriges rike och Sveriges folk, ty lagen skall vara gemensam för alla och gälla för alla, oberoende af de syften, som för öfrigt kunna förefinnas hos vissa mer eller mindre utbredda intressen hos särskilda klasser, och det kan naturligtvis icke vara rätt att stifta en särskild lag och i motiven åberopa, att denna lag stiftas för att hindra utbredandet af fackföreningar. En sådan motivering ensam för sig är för mig tillräckligt skäl att motsätta mig lagen.

Men å andra sidan kan jag icke annat än inse, att det finnes ett verkligt behof hos oss i våra dagar att få en något strängare lagstiftning mot våldshandlingar. Det kan icke nekas, att vår nu gällande strafflag genomtränges af en viss, måhända alltför optimistisk anda. Det var lugnare tider förr än nu. Våldet har gripit omkring sig inom många områden, icke blott inom det egentliga så kallade sociala området, utan äfven inom det rent kriminella området. Det är sålunda af behofvet påkalladt, att man får en strängare lagstiftning mot de våldshandlingar, som

nu blifvit allt allmännare, och jag beklagar, att utskottet icke har begagnat tillfället att föreslå en sådan skärpning i lagstiftningen, som skulle kunna verka för detta ändamål. Det är alltså icke alls därför, att jag önskar en mildare behandling af dylika våldshandlingar, som jag nu yrkar bifall till reservanternas förslag.

Om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.
(Forts.)

Jag vet mycket väl, att, hvilket beslut denna kammare än fattar, det nu blott kan gälla såsom en opinionsyttring. Men om Andra Kammaren nu uttalar sig mot den för närvarande gällande lagen, så betyder det, att Andra Kammaren åtminstone yrkar på en blifvande förändring. Jag vill för min del emellertid därvid hafva uttalat, att jag i så fall skulle vilja vara med om en skärpning af straffet för alla slags våldshandlingar, vare sig de begås i sammanhang med arbetsinställelse eller icke.

Herr Johanson i Valared: Herr talman! Då jag varit bland dem, som bidragit till det beslut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, vill jag säga, att jag fortfarande är af den åsikten, att det ej går an att, då denna lag en gång kommit till stånd, så här på en gång utan att hafva något annat att sätta i stället stryka bort den. Jag anser nämligen, att detta skulle vara det samma som att till själfsväldiga fackföreningsarbetare säga, att de under pågående strejk hade icke allenast rättighet utan till och med skyldighet att på allt sätt och i synnerhet med hot tvinga hederliga och redbara arbetare att afstå från arbetet. Jag tror, som sagdt, icke, att det under nu rådande förhållanden går an att upphäfva lagen, och skall därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman: Efter de sakrika anföranden, med hvilka denna diskussion inleddes, hade jag kunnat nöja mig med att endast instämma i hvad någon af dessa talare yttrat. Men jag har icke kunnat neka mig tillfredsställelsen att uti en fråga af enligt mitt förmenande så utomordentligt stor betydelse som den föreliggande också få draga mitt lilla strå till stacken.

För dem, som i likhet med mig icke blott hysa förhoppning om, utan hafva tro på, att arbetsgifvare och arbetare allt mer och mer skola komma till insikt om gemensamma fördelar, skola komma till insikt om, att deras intressen uti de allra flesta fall böra vara och äro gemensamma, kan det icke vara annat än smärtsamt att se tillkomsten och bibehållandet af en lag, som på grund af sin orättvisa natur är ägnad att väcka split och förbittring emellan arbetsgifvare och arbetare. Öfvertygad, som jag är, att detta är denna lags natur, kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till reservationen och afslag å utskottets framställning.

I detta anförande instämde herrar *von Friesen, Höjer, Ekholm, Tamm, Beckman, Johansson* i Oija, *Hammarlund, Eriksson* i Elgered, *Neiglick, Persson* i Arboga, *Wallis, Ohlsson* i Halmstad, *Wal-*

Om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

lentin, Olsson i See, Hörnstén, Sandin, Åkerlind, Öhngren, friherre Bonde och Elowson.

Herr Persson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då jag varit med om att underteckna denna motion, skall jag be att få yttra några ord.

Jag ber att få instämma med lagutskottets vice ordförande i fråga om de af honom framhållna allmänna juridiska synpunkter, som tala för bifall till vår motion, och skall därför nu inskränka mig till att yttra något om, på hvad sätt denna lag kännes bland arbetarne. Jag förutsätter nämligen, att en hel del, om icke största delen, af kammarens ledamöter icke så noga känna till detta och följaktligen icke heller äro i tillfälle att så noga bedöma verkningarna af en lagstiftning i den riktning, i hvilken här åsyftade lag går.

Bland arbetarne har den meningen gjort sig gällande, att ifrågavarande lag är en klasslag och en undantagslag. Denna mening fotas därpå, att lagen kan användas endast af arbetsgifvare mot arbetare och vid arbetsinställelser. Sälunda kan den icke tillämpas vid andra tillfällen, än där det är konflikt mellan kapital och arbete, mellan arbetsgifvare och arbetare. Därtill kommer, att den ej tager någon hänsyn till dessa arbetsinställers natur, huruvida de äro förorsakade af arbetarne i syfte att framdrifva deras kraf på löneförhöjning eller andra förbättrade villkor vid arbetet eller de äro orsakade af arbetsgifvarnes försök att nedsätta aflöningarna genom att utestänga arbetarne.

Det har sagts i motiveringen till lagutskottets utlåtande vid 1899 års riksdag, att lagen afsåge att hämma agitatorer och strejkledare i deras verksamhet. Jag skall äfven be att få uttala min uppfattning härom. Jag anser, att, hvad våra agitatorer beträffar, denna lag visst icke hämmar deras arbete, utan i stället betydligt och ojämförligt underlättar detsamma. Det har varit lätt för våra agitatorer att påvisa, att den är en undantagslag. Det har varit lätt för dem att påvisa det oberättigade i en lagstiftning, som går ut på att ytterligare kringskära rörelsefriheten för dem, hvilka icke hafva något politiskt inflytande eller något att säga med afseende å denna lagstiftnings tillkomst. Det har varit lätt att påvisa, att den sociala lagstiftningen i vårt land gått emot arbetarnes och för arbetsgifvarnes intressen, och detta har helt naturligt underlättat våra agitatorers arbete. Jag ber att få bestämdt försäkra, att skall Riksdagen göra någonting för att hindra den socialdemokratiska agitationen, så får detta arbete gå i diametralt motsatt riktning mot ifrågavarande lagstiftning.

Beträffande åter strejkledarnes ställning, så har jag därvidlag någon erfarenhet, och jag kan bestämdt försäkra, att jag icke en enda gång har varit utsatt för att tangera denna lag. Icke en enda gång har jag behöft riskera att komma i konflikt med densamma, och jag vill säga, att det är mycket lätt att undvika detta för de arbetare, som äro medvetna om målet och medvetna

om medlen. Däremot hafva en del arbetare, som icke varit skollade i fackföreningsrörelsen och därför icke haft tillräcklig insikt om, hur man skall förhålla sig gentemot denna lag för att undvika dess skadliga följder, varit utsatta för att drabbas af lagen. Denna har således — med hänsyn till förut angifna syfte — drabbat orätta personer. Därtill kommer, att erfarenheten visat, att många gånger enligt denna lag straffats personer, som icke ens varit medlemmar af våra fackföreningar. Dessa få exempel ådagalägga enligt min mening tillräckligt, att lagen icke fyllt den uppgift, som man vid dess stiftande tänkt sig, att den skulle få.

Vidare har man sagt, att ifrågavarande lag skall skydda välsinnade arbetare, när de försöka att slå sig fram på ett hederligt och ordentligt sätt. Ja, om det förhölle sig så, att åkarpslagen verkligen gjorde detta, så skulle jag för min del icke hafva någonting emot den, och jag är öfvertygad om, att det då icke heller skulle kännas så bittert bland Sveriges arbetare att tänka på denna lag. Men hvilka äro i regel dessa välsinnade arbetare? Jag skall erinra om ett exempel. En hamnarbetarekonflikt utbröt i Stockholm den 1 april i fjol och pågick i 10 månader. Alla arbetare hos däraf berörda arbetsgifvare nedlade arbetet, icke för att begära löneförhöjning, utan för att motsätta sig en nedsättning i sin inkomst af 1 krona om dagen. Således hörde ingen enda af alla dessa hamnarbetare, af hvilka flertalet varit anställda hos arbetsgifvarne i flera år, till dessa välsinnade arbetare, som lagen afser att skydda. Men i deras ställe kommo andra arbetare, hvilka förut aldrig arbetat hos någon af dessa arbetsgifvare och hvilka, om denna konflikt icke utbrutit, aldrig kunnat få arbete vid Stockholms hamnar samt följaktligen enligt mitt förmenande icke hade någon som helst prioritet i afseende å rätt att erhålla arbete och blifva skyddade. De erhöilo emellertid lagens skydd, oaktadt en del af dem förut ställt sig utom lagen, och åtnjoto detta skydd äfven då de under konflikten vid flera tillfällen använde revolver och knif. Det var dessa strejkbrytare, som erhöilo denna lags skydd, medan de förutvarande hamnarbetarne förklarades fågelfria, och kunde icke utan stora svårigheter få arbete på andra platser i landet.

Vid arbetskonflikter försöka arbetsgifvarne att hindra arbetarne att få arbete på andra platser, medan arbetarne i sin ordning naturligtvis försöka att hindra arbetare att uppträda såsom strejkbrytare genom att i sådant fall vägra att arbeta tillsammans med dem.

I det yrke, jag själf tillhör, har det inträffat, att man behöft ändra namn på arbetare, för att de skulle kunna få arbete på andra platser. Det har till och med gått så långt, att arbetsgifvare sändt ut representanter, som gått omkring på byggnadsplatserna och letat upp arbetare, som deltagit i en konflikt. Om någon blifvit igenkänd, har det sagts: där står en man, som har haft arbete där och där; han måste afskedas. Ja, de hafva rest omkring till flera städer och pekat ut dylika arbetare. Jag säger

*Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

icke, att arbetarne inte använda liknande medel. Såväl arbetare som arbetsgifvare stå i fråga om begagnandet af de kampmedel, som de hafva till sitt förfogande, ungefär på samma ståndpunkt och plattform, och båda parterna använda alla medel, som stå dem till buds. Men då så förhåller sig, förstå nog herrarne, att det måste kännas bittert bland arbetarne, när det stiftas en lag, som lägger sten i vägen för arbetarne till förmån för arbetsgifvarne och deras intressen.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, utan jag ber att på dessa och förut omnämnda skäl få hemställa om bifall till reser-
vanternas förslag.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Här har med styrka framhållits, att den lagparagraf, som man nu vill hafva bort, är en *undantagslag*. Och det skall jag icke förneka. Det är sant, det är en undantagslag; och jag medgifver gärna, att öfver hvarje undantagslag faller det lätt, med mer eller mindre rätt, ett skimmer af förhatlighet. Men när det säges, att detta är en *klasslag*, en lagstiftning af de rike mot de fattige, då är jag icke med längre. Jag påstår, att detta icke är sant. Denna lag är *icke* stiftad mot de fattige, utan den är enligt min uppfattning stiftad för den, som vill arbeta, mot den, som vill hindra honom att arbeta. Så vidt jag vet, har det ända till i senare tider gällt som en alldeles oomtvistlig sanning, att den, som vill arbeta och försörja sig själf genom ärligt arbete, som bjudes honom, skall hafva rätt därtill. Men det är *detta*, som i våra dagar bestrides just från arbetarehåll.

Jag skall icke yttra mig om rättmätigheten af den klasskamp, som arbetarne föra, och om deras sträfvan att bibehålla sin solidaritet och att sätta solidariteten framför allt annat. Jag skall bara fälla ett litet omdöme om denna solidaritet. Då den är frivillig, *då* kan jag respektera den, men i allt för många fall är denna solidaritet alldeles icke frivillig, utan den är påtvungen — och *då* förlorar den mycket af sitt värde.

Hvad är det nu, som har framkallat denna s. k. åkarpslag? Är det några normala förhållanden, som ha framkallat den? Nej, det är abnorma förhållanden; det är just detta, att man vill förbjuda eller med alla möjliga medel hindra, under vissa omständigheter, en person att genom ärligt arbete försörja sig själf.

Motionärerna hafva visserligen icke velat försvara brutalitet från arbetarnes sida — när dessa hafva uppträdt för att från sig afhålla strejkbrutare, men de hafva dock med skäligen mild hand farit öfver den saken, och de hafva talat om, att när arbetarne hinna blifva mera upplysta, så skall denna brutalitet gå bort af sig själf. Nå, det vill jag gärna hoppas, men när, såsom en talare för en stund sedan yttrade — han sade sig vara öfvertygad om, att om bara denna lag kommer bort, så skulle det så småningom blifva ett så godt samförstånd; arbetsgifvarne skulle vara rättvisa mot sina arbetare och arbetarne skulle vara rättvisa mot sina

arbetsgifvare — så får jag säga, att jag ställer mig mycket tviflande på, att detta blir snart. Jag tror, att det dröjer ganska länge. Och huru går det till nu för tiden, innan det där ideala tillståndet kommit? Jag tycker, att vi hade ett riktigt flagrant exempel på den saken förlidit år under hamnarbetarestrejken.

Nu hafva de strejkande arbetarne därvidlag framhållits af den siste talaren såsom rent af fågelfria; det var de, som voro förföljda, det var de, som voro de lidande, strejkbrytarne använde ju till och med revolver och knif. Jag undrar, om icke litet hvar, som följde med i tidningarna, kan intyga, att denna framställning allt är tämligen skef. Huru gick det för dessa s. k. strejkbrytare, de, som upptogo ett arbete, som de andra icke ville hafva? Det gick på det viset, att de hetsades som jagadt villebråd. Gick en sådan arbetare in på ett matställe för att få en bit mat, så förföljdes han där inne utaf de strejkande arbetarne, som förbjödo den, som hade mathållningen, att lämna någon mat åt denne man. Han skulle svältas ut. Och om det beklagligtvis hände en gång, att någon tog till vapen för att försvara sig — någonting, som jag icke alls vill försvara — kan det förklaras genom den upphetsning, som rådde, då dessa arbetare voro förföljda, hvar helst de gingo. Hvilka var det då, som voro de fågelfria, var det de strejkande arbetarne eller var det de s. k. strejkbrytarne? Jag tror icke, att det är svårt att döma om den saken.

Hvarför råder nu i arbetarnes läger en så kolossal förbittring öfver denna lag? Ja, hvarför, om icke därför att den dock lägger ett band på dem, som vilja bruka våld mot strejkbrytare. Den, som icke försöker att med våld tvinga någon annan, utsätter sig ju icke för lagen. Han går fullkomligt fri, han har icke något obehag af lagen. Men det är just *därför*, att de vilja behålla denna rätt att mot ett ganska ringa straff kunna få utöfva våld för att tvinga en arbetare att gå bort från det, som de anse vara deras arbete — det är därför, som förbittringen mot denna lag är så stor.

Den siste talaren sade, att lagen har drabbat orätta personer; den har icke fyllt de kraf, som uppställts för densamma. De personer, mot hvilka lagen egentligen var riktad, skulle vara strejkledare och agitatorer. Ja, det är ju möjligt, att den var riktad mot dem, och att den icke har träffat sådana. Men den har i alla fall träffat dem, som hafva brukat våld mot sina kamrater. Och då kan jag icke finna annat, än att den ganska väl träffat just där den borde träffa, och jag finner också, att den har fyllt hvad med densamma var afsedt.

Jag började med att säga, att det alltid hvilat ett skimmer af förhatlighet öfver en undantagslag. Och jag skall gå så långt i medgifvande, att jag skall erkänna, att om jag hade varit med vid Riksdagen 1899, tror jag icke, att jag hade ställt mig på deras sida, som då röstade för lagen. Men jag anser, att förhållandena sedan hafva visat, att verkligen lagen *är* behöflig. Vilja Sveriges arbetare hafva bort åkarpslagen, så går det mycket lätt för sig.

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

Det behöfs endast, att de uppföra sig på ett sådant sätt, att lagen icke kan drabba dem, d. v. s. att de upphöra att vid strejker begagna våld eller hot. Då utsätta de sig icke heller för lagen. Så länge Sveriges arbetare vilja begagna sig af dylika brutala medel, så anser jag, att lagen är behöflig.
Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Biesert: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke förlänga denna debatt. Jag har blott begärt ordet för att få tydligen tillkännagifva, att, om jag varit i Riksdagen 1899, jag för visso icke skulle med min röst bidragit till denna, s. k. åkarpslagens tillkomst. Och lika litet som jag då skulle hafva bidragit till lagens tillkomst, lika litet skall jag nu försumma att med min röst bidraga till dess upphäfvande.

Jag anser, att jag såsom arbetsgifvare särskildt bör säga detta. De hufvudsakligaste skälen för mig äro redan anförda i synnerhet af herrar Ljunggren och Ekman. Det kan icke nekas, att lagen är en undantagslag och såsom sådan ytterst förhatlig. Därtill kommer, att den icke fyller sitt ändamål. Den är icke nyttig vare sig för arbetare eller för arbetsgifvare, utan den är tvärtom, efter mitt förmenande, till skada för bådas intressen.

Det är därför, herr talman, som jag skall be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Herr Hammarskjöld har medgifvit, att denna lag är en undantagslag. I detta medgifvande ligger, enligt min uppfattning, också ett fullständigt förkastande af själfva lagen och anledningen till att den stiftades. Jag tror, att denna lagstiftning är en sådan åtgärd, som man alltid, förr eller senare, skall ångra, och som Riksdagen, förr eller senare, kommer att upphäfva. Det har gått så annorstädes, där man haft en dylik lagstiftning, och jag tror, att så äfven skall komma att ske i vårt land.

Man får nämligen se denna sak ur den stora sociala frågas synpunkt, som det här gäller. Det föreligger en stor kamp mellan kapital och arbete, där man icke kan undgå att stöta på svårigheter, och det går aldrig att lösa en sådan konflikt på något tillfredsställande sätt genom att tillgripa strafflagsparagrafer.

Det måste vidare framhållas, att denna lag också från juridisk synpunkt är alldeles ohållbar. Såsom herrarne veta, har den influtit i den allmänna strafflagen, hvilken ju skall innehålla allmänna straffbestämmelser för brott utan undantag till person, men med denna lag har man infört ett alldeles speciellt slag af brott för att träffa ett visst slag af personer. För detta ändamål har dels fastställts straff för försök, som icke annars straffas, och dels har man velat bestämma ett särskildt hårdt straff för förselser, som eljest i och för sig af strafflagen bedömas mycket mildare.

Anledningen, hvarför jag begärde ordet, var den, att man framhållit, att en lagstiftning, som så nyligen kommit till stånd, icke borde så snart upphävas, och lagutskottet har äfven anført något i denna riktning. Jag vill emellertid påminna om, huru det tillgått i England. Där antogs 1840 en lag mot arbetarnes föreningsrätt, hvilken lag föranledde konflikter och våldsamma uppträden mellan arbetarne och polismyndigheterna. 1871 antogs emellertid en ny lag, som gaf arbetarne full föreningsfrihet, men till denna lag fogades bestämmelser af enahanda innehåll som dem, hvarmed vi nu sysselsätta oss. Icke längre därefter än år 1875 upphäfdes dock, under medverkan af en konservativ ministär, dessa särskilda straffbestämmelser, men man bibehöll i öfrigt lagen om föreningsfrihet. Således, den lagstiftning, som man genomförde i England 1871, fann man redan 1875 vara fullkomligt förfelad. Vi antogo vår lag 1899, och man bör då kunna tänka sig, att man äfven skulle kunna upphäva densamma 1904, ehuru endast få år förgått. Förr eller senare kommer nog den tanken att göra sig gällande att söka i den sociala fredens intresse få bort sådana utmaningsmedel, som denna lag är, och att i stället söka ordna allt på förståelse af de olika intressena genom organisation bland arbetare och arbetsgifvare å ömse sidor, ty endast på den vägen kan man nå något resultat på detta viktiga område.

*Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Södertälje och *Österberg*.

Herr *Matsson*: Herr talman, mina herrar! Det har till stöd för motionen framhållits, att enligt våra rättsgrundsatsar blotta försöket att med våld eller hot influera på annans fria självbestämmanderätt icke bör jämnställas med ett fullbordadt brott. I likhet med lagutskottet anser jag dock, att ett sådant försök, då det tager sig uttryck i våld eller hot, är i och för sig själf ett fullbordadt handling, hvori ligger ett brottsligt förgripande på den personliga friheten. Om nu försökshandlingen icke medför åsyftad verkan, så är detta ingalunda den våldförandes eller hotandes förtjänst och minskar således icke hans brottslighet. Jag finner fördenskull den tanke, som fått uttryck i de lagbestämmelser, som man nu vill undanröja, principiellt riktig. Denna tanke är för öfrigt ingalunda ny; den fanns redan, innan den s. k. åkarpslagen antogs. Det står nämligen citeradt på första sidan i utskottets betänkande, att 1899 års lagutskott har sagt, »att man redan nu ingalunda saknar möjlighet att få den, hvilken genom dylika medel sökt utöfva tvång mot annan, befördrad till ganska allvarsam ansvar». Det är således ingalunda någon ny rättsgrundsats, som godkänt genom antagandet af den s. k. åkarpslagen. Men jag skulle hafva önskat, att denna tanke blifvit konsekvent genomförd äfven beträffande förgripelser mot den personliga friheten i andra brottsliga syften än sådana, som i det nu åsyftade lagrummet afses. Då det emellertid för närvarande saknas möjlighet att uppnå ett sådant önskemål, måste jag inskränka mig till att

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

— såsom en provisorisk åtgärd — i min ringa mån bidraga till undanröjande af nuvarande lagbestämmelse, hvilken visat sig ägnad att alstra klasshat och söndring bland vårt folk, som dock så väl behöfver vara besjäladt af samhörighetskänsla för att kunna bevara sitt oberoende. Till och med herr Pehrsson i Åkarp, hvilken såsom motionär gaf uppslag till nu ifrågavarande lagbestämmelse, medgaf vid debatten i denna kammare om ifrågavarande lagförslag 1899 det teoretiskt berättigade i vissa invändningar mot hans förslag. Men från rent praktisk synpunkt ville han yrka bifall till samma förslag.

Lagen har nu — måhända mera genom sin blotta tillvaro än genom sin verkan — haft tillfälle att under ungefär fem års tid visa sådana resultat, att jag nu, likasom motionären 1899, måste af rent praktiska skäl bestämma mig att i min mån bidraga till att denna lag snarast möjligt varder undanröjd. Det må kunna anses i viss mån förlätligt, om en flock arbetare under inflytande af en tillfällig sinnesstämmning gjort sig skyldig till sådana handlingar, som i nuvarande lag beläggas med straff, men det kan väl knappast vara i samma mån ursäktligt, om en lagstiftande församling under inflytande af en tillfällig känslöstämning bestämmer sig för en olämplig lagstiftningsåtgärd. Vi stå nu för öfrigt icke såsom 1899 under inflytande af en sådan tillfällig känslöstämning, utan vi hafva haft en rundlig tid, ungefär fem år, att besinna oss på, hvad som här förekommer; och jag anser därför, att det vore ännu mindre ursäktligt, om innevarande års Riksdag fortfarande skulle acceptera en lagstiftningsåtgärd, som icke står i harmoni med den allmänna rättsuppfattningen. För att en lag skall kunna vara till gagn, fordras, att den skall äga resonans i den allmänna rättsuppfattningen. Jag tviflar dock på, att de nu ifrågavarande lagbestämmelser, hvilka lida af en i ögonen fallande ensidighet, kunna anses såsom ett uttryck för den allmänna rättsuppfattningen i landet. Under sådana förhållanden anser jag skäl föreligga att här tillämpa den gamla domarregeln, hvari det heter: att »då lagen blir skadlig, så är det icke mera lag, utan olag, och bör afläggas».

En ärad talare på stockholmsbänken har framhållit klasskampens berättigande, men att all klasskamp bör föras utan brutalitet. Beklagligt nog har dock klasskampen från såväl arbetsgifvarnes som från arbetarnes sida kunnat betecknas såsom i viss mån brutal vid mer än ett tillfälle. Detta berättigar dock icke oss att möta brutalitet med brutalitet.

Herr talman! I anslutning till hvad jag nu anfört och under instämmande med den ärade talaren på uppsalabänken anhåller jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Pehrsson i Åkarp: Då jag nu en gång har burit fram en motion i denna fråga, så må det tillåtas mig att yttra några ord. Jag vill nu, såsom jag yttrade förra gången, då frågan var före, uttryckligen framhålla, att jag framlagt denna

motion långt ifrån för att förhindra arbetarnes föreningsrätt eller för att hindra dem i deras ekonomiska utveckling, utan jag såg saken helt och hållet ur frihetens synpunkt. Det inträffade nämligen i våra bygder sådana förhållanden, som måste förefalla upprörande för hvarje rättsinnig man. Lagen kom icke till af en sådan tillfällig händelse, som man både förr och nu låtit påskina, utan den var framkallad af ett flertal händelser, som inträffat nere i bygderna vid våra fabriker. Jag har själf suttit såsom ledamot i häradsrätten åtskilliga år, och det var ett par år, som just sådana fall inträffade, och det visade sig, att vi kunde icke ådöma något straff för sådana våldsåtgärder, som förekommo just i den riktningen, som lagen nu afser att förhindra. Det var då, som jag händelsevis kom i förbindelse med personer af juridisk bildning, och jag har förut nämnt, att för själfva lagtexten är jag icke pappa, men idén och syftet det var mitt, långt innan lagförslaget frambars här i Riksdagen. Således skulle ju lagen möjligen kunna vara formulerad på ett annat sätt.

Jag vill nu helt och hållet lägga åt sidan de olika tolkningar, som göras från båda lägren. Det må juristerna tvista om, men säkert är att, sedan denna lag tillkommit, så hafva nog åtskilliga förändringar till det bättre inträffat.

Det nämndes af en och t. o. m. flere, tror jag, och det står också i motionen, att s. k. öfverlöpare icke äro bättre värda än att få vidkännas tryck af arbetskamraterna. Det kan ju så vara. Den arbetare, som är med i organisationen eller hör till den arbetarkrets, som tvisten gäller, bör i så fall anses vara med dem solidarisk, fastän det många gånger kan vara tvifvelaktigt, huruvida han af fri vilja gått in i denna förening. Men det är icke endast öfverlöpare, det är fråga om i detta fall, utan äfven arbetare från andra orter, som stått i sådana förhållanden, att de behöft söka arbete utom hemorten. Det är i synnerhet arbetsfolk från landet, som söka en bättre ställning i städerna eller vid fabriksorter, då sådant står till buds. Trycket från arbetskamraterna träffar äfven dessa, och det är speciellt i det fallet, som det bör anses hårdt, att de med våld och slag drifvas från platsen, där de eljes möjligen kunde få arbete.

Äfven gäller det sådana fall, då på en arbetsplats icke alla arbetarne ingått i viss fackförening eller då arbetare finnas, som tillhöra en annan förening, än den socialistiska, till hvilken man tyckes vilja intvinga alla. Man fordrar då från det hållet hos arbetsgifvaren, att sådana arbetare skola aflägsnas från sin plats, då de nekat att ingå i deras förening, och ifall arbetsgifvaren vägrar att efterkomma denna önskan och man icke genom tryck på arbetsgifvaren kan vinna sitt syfte, utfar man mot dem på samma sätt som mot s. k. öfverlöpare, och det anser jag vara olyckligt.

Det nämndes också, att motionärens syfte att träffa strejkle-dare och agitatorer vore misslyckadt. Ja, jag vill först säga, att arbetarrörelsen har i detta fall utvecklats sig så, att den nu står

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

på en helt annan ståndpunkt än i de dagarna. Och jag vill också medgifva, att ifall t. ex. de personer af arbetarklassen, som vi hafva här i Riksdagen, finge göra sin vilja gällande på alla platser, skulle nog allt gå bra, och då skulle nog äfven sådana våldsätgärder försvinna. Ty de hafva själfva i sin motion uttalat sig i den riktningen. Särskildt från herr Branting föreligger ett yttrande, som jag sätter mycket värde på och som jag vill här citera. Vid ett möte, då oppositionen började mot åkarpslagen, framhöll herr Branting, »att det icke vore att rekommendera att tillgripa våld eller hot mot strejkbrytare, utan arbetarne borde söka vädja till deras hjärta och förstånd och göra klart för dem, att de ej borde sälja sig som förrädare. Kampen bör föras så hederligt som möjligt. När det dock någon gång, ofta begripligt nog, händer att människor, som för öfrigt ej äro så blödsinta af sig, taga i något hårdhänt, böra de ej därför straffas hårdare än som lagen bestämmer i vanliga fall. Det är denna ensidighet i åkarpslagen, som är orättvis. Men våldet och hotet skall ej därför skyddas och gärningsmännen ej heller firas med fanor och musik». Om sådana ord kunde vinna gehör öfver allt i våra arbetarkretsar, då vore åkarpslagen öfverflödig, och vi behöfde inga bestämmelser i den vägen.

För öfrigt är det nog så, som det visat sig ute i bygderna och som äfven talaren på malmöbänken nämnde, att dessa agitatorer förstå att hålla sig undan och lämna andra i sticket. Hvad är det då för slags folk, som oftast kommer i sticket och i kontakt med lagen? Jo, det är de sämsta elementen, ovillkorligen de sämsta elementen, kanske många gånger handlande under rusets inflytande. Är det nu så farligt, om dessa drabbas så pass hårdt, att de få respekt för lagen? Detta kan endast ske, om denna lag förblir gällande. Ty hvilket straff skulle de eljest få? Jo, några kronors böter eller några dagars fängelse, och det anses i de kretsarna rent af som en rekreation. Detta har åtminstone uttalats af många sådana individer i malmötrakten.

Det nämnes i motionen och man har ofta sett i tidningarna framhållet, att åkarpslagens antagande 1899 liksom sedermera dess sanktionering af Kungl. Maj:t delvis föranleddes af ett politiskt byte. Ja, har något politiskt byte beträffande norska frågan eller något annat förekommit, så är det okänt för mig och nog också för de flesta här i kammaren. Jag tror, att Andra Kammarerna då liksom nu såg sundt på saken och visst icke af upphetsning eller något tillfälligt inflytande fattade sitt beslut eller lade sina röster i urnan.

Det talas om, huru förhatlig denna lag är. Ja, enligt min åsikt har den blifvit förhatlig på det sättet, att man från ledarehåll gjort den förhatlig. Ty arbetarne i allmänhet begrepo icke så mycket lagens innehåll och göra det icke ännu i dag; och kommer man att tala med en enskild arbetare och redogör för honom, att lagen träffar inga andra än sådana, som med våld och hot försöka att tvinga andra personer — så att om det är hot, så

måste det vara i skarp grad utveckladt, och likaså våld, eftersom man ju icke *tvingar* en person så lätt, — då har jag icke träffat någon arbetare, som icke instämt i, att då är ju lagen icke farlig, då träffar den ju rättvist. Men man har både genom tidningarna och på annat sätt sökt göra åkarpsslagen förhatlig och påbörda den många saker. som den icke har att göra med. Det är att märka, att vi redan förut hade en lagstiftning i samma riktning, fastän den icke gick så långt som denna lag.

Jag ber att få angifva några förhållanden angående den utländska lagstiftningen i detta fall, så att man icke må tro, att den svenska Riksdagen intager en annan ståndpunkt eller har en sämre social uppfattning än andra lagstiftande församlingar. I Tyskland har man en paragraf, som lyder så: »Hvar och en, som genom kroppsligt tvång, hot, ärekränkning eller bojkottning söker förmå andra att deltaga i eller rätta sig efter aftal att genom arbetsinställelse eller afskedande af arbetare erhålla bättre lön och arbetsvillkor, straffas med fängelse intill 3 månader.»

Här kan man mycket väl invända, att straffsatsen icke är på långt när så hög som hos oss. Men å andra sidan är denna lag äfven riktad mot strejkrätten: så snart man söker genom hot förmå andra att strejka, hemfaller man under lagen. Vår lag är riktad icke direkt mot strejkrätten, utan träffar endast i sådana fall, då man med våld eller hot söker tvinga en person. Huru nämnda lag tillämpas i Tyskland, därför redogjordes för några år sedan vid en föreläsning här i Stockholm, och jag skall blott nämna några fall, för att man må få en föreställning om, att det är på ett mycket strängt sätt, som deras »åkarpsslag» tillämpas.

Om någon hotar med strejk vid fall af vägrad begärd löneförhöjning, anses det som utpressning och straffas. I Sverige kan man hota att strejka huru mycket som helst, det är icke något som straffas.

För »kroppsligt tvång» dömes en strejkande, som helt tyst gått på en arbetsvilligs ena sida, emedan han därigenom tvingat honom höra på en annan strejkande. Om sålunda en person ställer sig på ena sidan om en arbetare och på det sättet blott genom sin personliga närvaro tvingar honom att stå stilla, medan en annan från andra sidan predikar för honom socialistiska läror eller vill öfvertala honom att strejka, så blir han straffad.

Som *hot* betraktas följande uttryck i ett flygblad: »Hittills har det icke lyckats arbetsgifvarne att hitskaffa kamrater från annat håll; att det heller icke i framtiden skall lyckas, därofver skola vi vaka.» En sådan uppmaning, som vi så ofta se i våra tidningar, är således där straffbar.

Om endast en person utropar: »jag gör er er uppmärksam på att murarne strejka här», blir ett sådant utrop straffbart.

Vidare har man i Tyskland ett strängt polisreglemente, så att man där icke får lof att, såsom det brukas här, med posteringar utåt vägar och gator hindra arbetssökande.

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)

Äfven i Norge har någonting i denna riktning förekommit. Centralföreningen för handverk och industri inlämnade för någon tid sedan till regeringen ett förslag, som lyder så:

»Hvar, som genom handling, ord eller hot om skada, förlust och andra obehag gör försök att förmå arbetsvilliga att lämna sin plats eller hindrar dem att verkställa åtaget arbete, straffas med böter, fängelse eller tukthus.»

Huruvida denna lag kommit till stånd, känner jag icke till. Det har den naturligtvis icke gjort med den sammansättning, som norska stortinget har. Emellertid ser man, att äfven där sträfvan i denna riktning förekommit.

Angående Danmark vet jag icke mer än hvad jag läste i någon tidning förra året, då Köpenhamns polismästare besökte Stockholm. Då intervjuades han af en tidningsman, som bland annat sade: »Men något sådant som åkarpslagen här i Sverige har ni väl icke i Danmark». — »Jo, vi hafva något mycket värre», blef svaret. Jag känner emellertid icke närmare till den saken, men hvad jag säkert vet är, att man där har ett mycket strängare polisreglemente än hos oss, och detta är kanske till fyllest i sådana fall, hvarom här är fråga.

I Italien stadfästes den 23 juni 1901 en undantagslag, som ännu är gällande och i hvilken det heter: »Om tre eller flera ämbets- och tjänstemän eller arbetare vid järnväg, post, telegraf eller anstalt för offentlig belysning ingå aftal om strejk, straffes med fängelse intill 3 månader. Ledarne dubbelt». Denna bestämmelse är sålunda snarlik den, som man hade tänkt införa i den s. k. åkarpslagen n:o 2 eller lagen angående skydd för arbetsaftal.

Äfven i Frankrike och Holland har man lagstiftat i samma riktning, men jag vill icke längre uppehålla tiden med att inga härpå.

Jag vill endast tillägga ett par ord med anledning af herr Brantings yttrande, att den person, som satt i gång oppositionen mot åkarpslagen, just var den, som skött de flesta af de mål, som på grund af denna lag förekommit vid Stockholms rådhusrätt. Jag såg för några dagar sedan i en tidning, att ett nytt oppositionsmöte hade hållits här i Stockholm och att där samme person, som det nyss var fråga om, uppträdt och lämnat en lång redogörelse, som resulterat i en resolution, att man nu borde upphäffa lösdrifvarelagen. Nästa gång komma väl ligapojkarne och fordra, att vi skola upphäffa lagen om tvångsuppfostran.

Jag vill sluta med att citera några ord ur ett anförande, som hölls här i kammaren år 1899, då den nu ifrågavarande lagen antogs. En del af detta anförande finnes återgifven i motionen, men motionärerna ha utelämnat just det, som jag här vill anföra. Den af mig nu åsyftade talaren yttrade nämligen då bl. a.: »En dylik lagstiftning skulle vara det bästa skydd, den bästa garanti för arbetarrörelsen, ty den skulle garantera, att denna rörelse utvecklade sig på ett sådant sätt, som öfverensstämde med samhällets bestånd och med frihetens och rättvisans grundsatser.» Detta var

också syftet med min motion. Om nu något misstag härvidlag skett, äger ju Riksdagen att afgöra, och om den så finner för godt, kan den ju upphäva lagen. — Jag skall inte sörja, om så blir fallet. Emellertid har jag icke kunnat hittills finna, att lagen drabbar hårdt eller orättvist, och ännu mindre har jag kunnat finna, att den föranleder split mellan arbetsgifvare och arbetare, ty den har alls intet att skaffa med tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, men väl om förhållandet mellan arbetare ömsesidigt. Det förefaller mig därför icke besynnerligt, att arbetsgifvare kunna uppträda och förorda lagens upphäfvande, ty åsikterna kunna ju i detta fall liksom i andra vara olika, beroende på den erfarenhet man har i frågan.

Jag kan sålunda för närvarande icke annat än yrka bifall till lagutskottets förevarande hemställan.

Herr *Nordström* i Höglunda instämde häruti.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman, mina herrar! Oaktadt här redan från flera håll framhållits önskvärdheten af att få den nu ifrågavarande lagen upphäfd och ehuru jag instämt i herr Brantings yttrande, kan jag dock icke underlåta att begagna mig af tillfället att säga några ord till förmån för den nu föreliggande motionen.

Jag har, då jag icke vistas här uppe i Stockholm, nästan för hvarenda dag tillfälle att höra omdömen om de lagbestämmelser, hvarom här är fråga, och jag kan för min del icke annat än beklaga, att de talare, som här uttalat sig för dessa lagbestämmelsers bibehållande, icke sökt att sätta sig in uti och förstå arbetarnes förhållanden vid sådana tillfällen, då denna lag är afsedd att verka. Det har icke bestridts och kan icke enligt min mening bestridas, att dessa nu ifrågavarande lagbestämmelser äro riktade mot en viss klass och att de sålunda måste betraktas såsom i hög grad partiska undantags- och klasslagsbestämmelser.

Jag är öfvertygad om att man icke skulle yrka på denna lags bibehållande, om man sökt sätta sig in uti och förstå arbetarnes förhållanden och känslor vid sådana tillfällen, då de, när alla andra medel visa sig fruktlösa, måste tillgripa en arbetsnedläggelse för att gifva eftertryck åt sina i de flesta fall billiga fordringar i afseende å lön och arbetsvillkor, samt då de dessförinnan på alla upptänkliga sätt sökt att genom underhandling komma till rätta med en oförstående och omedgörlig arbetsgifvare och då arbetarne äro öfvertygade om, att det enda medlet, som kan hjälpa dem i sin sträfvan för en drägligare existens, just är sammanhållningen. När under sådana omständigheter personer, som icke förut känna till den moderna arbetarerörelsen och kanske icke ens hört talas om densamma, komma och åtaga sig det arbete, som de andra arbetarne nedlagt för genomförandet af sina fordringar, då kunna de icke ens varna dessa arbetare och omtala för dem, huru förhållandena äro, utan riskera därvid att

*Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.*

(Forts.)

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

blifva åtalade för försök till brott mot åkarpslagen. Ty orden må falla huru som helst, så kunna de ändå tolkas som försök till hot, äfven då därmed afses en varning eller en upplysning om förhållandet å arbetsplatsen.

Det har talats om här, att det är nödvändigt att bibehålla den nu ifrågakvarande lagen, för att man skall kunna klämma efter och minska antalet af de öfvergrepp, som begås just vid strejktillfällen. Ja, det är ju möjligt, att man tror, att lagen skall ha den verkan, att den minskar antalet öfvergrepp och brott, som begås vid dylika tillfällen, men för min del tror jag icke, att lagen verkar i sådan riktning — jag skulle snarare vilja påstå, att den verkar i motsatt riktning, just emedan den skapar en bitterhet, som, då den tager sig uttryck, icke räknar med några skarpa lagbestämmelser. Således tror jag icke, att lagen verkar till fördel i förevarande hänseende.

Jag har äfven svårt att förstå, att det syfte, hvilket ligger till grund för ett sådant brott, som under en strejk t. ex. föröfvas mot en strejkbrytare, skall vara mera fördömligt och åsättas högre straff än andra brottsliga syften. Enligt mitt förmenande vore det riktigare, att straff för sådant brott som det nyss nämnda vore mildare än för andra brott. Man borde anse, att brott i förenämnda syfte, som förekommit vid strejktillfälle, blifvit begånget under »förmildrande omständigheter» och icke — som de nu skola bedömas — under *särskildt* försvärande omständigheter. Jag ber att få anmärka här: Hvad är det egentliga syftet, då en strejkande arbetare försöker påverka en annan att icke upptaga hans arbete? Jo, syftet hos den strejkande arbetaren är att skaffa sig en drägligare och bättre existens, och om han i sin ifver att främja detta syfte förgår sig mot den, som enligt hans uppfattning motarbetar detsamma, då skall han dömas efter denna hårda undantagslag. Det, som härvidlag väckt den största förbittringen, är — enligt hvad jag kunnat finna — just den omständigheten, att försök till brott är straffbart och att skillnad genom denna lag göres mellan brott, som begås under strejk i afsikt att hindra annan att upptaga arbetet, och brott af samma beskaffenhet, som begås under andra förhållanden. Arbetarne anse därför, att denna lag är en klasslag, just emedan den är direkt riktad mot dem, synnerligast mot de organiserade arbetarne och deras sträfvanden för bättre existensvillkor. Det torde väl icke kunna anses obefogadt fordra, att sådana brott, som begås vid lockout- och strejktillfällen, icke böra beläggas med hårdare straff än de brott af samma art, som begås vid andra tillfällen.

Jag vill nu icke längre uppehålla tiden, utan skall sluta med att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Staaff: Herr talman! Jag måste förstå, huru vidt skilda uppfattningarna i denna fråga äro, då jag hörde en ärad motståndare, af en så human åskådning och så ädelt mänskliga känslor som herr Hammarskjöld, uttala sig på det sätt i denna sak, som

han gjorde. Men jag tror icke, att de skäl, som han här förbragte, verkligen äro tillräckliga. Herr Hammarskjöld erkände uttryckligen, att här föreligger en undantagslagstiftning. Jag tror icke, att han, med hvad han därefter sade, lyckades ådaga-lägga berättigandet af denna undantagslagstiftning. Ty för att det göra måste han efter min tanke visa två saker, som jag icke tror att han visat. Han måste nämligen för det första visa, att den förut varande, före 1899 gällande lagstiftning i detta afseende, således 14 kapitlet strafflagen, misshandelskapitlet, icke är tillräckligt för att näpsa sådana brott, om hvilka här är fråga. Och han måste vidare bevisa ännu en sak; han måste nämligen likaledes bevisa, att detta kapitel dock är tillräckligt för att näpsa alla andra former af misshandel. Endast om han visar dessa *båda* saker, endast då kan han säga, att det är en undantagslagstiftning, men en berättigad undantagslagstiftning.

Jag bestrider visst icke, utan jag erkänner fullkomligt, att åtskilliga af de exempel från hamnarbetarstrejken, som herr Hammarskjöld framhöll, vittna om en i hög grad motbjudande råhet och hänsynslöshet; och jag tror ej att någon annan af dem, som här talat för reservationen — lika litet som jag gör det — skola på något sätt vilja taga dessa uppträden i försvar. Det enda som vi velat säga är: må man straffa råheten och våldet, men må man icke straffa det strängare för en viss klass än för en annan. Låt oss nu inse, att detta är detta och ingenting annat. Låt oss icke behöfva höra några anklagelser vidare för att vi skulle taga själfva våldet, själfva brottet i försvar, ty det hafva vi aldrig gjort och ämna heller aldrig göra. Det är endast likheten inför lagen, endast rättvisans synpunkt vi vilja framhålla.

Nu sade herr Hammarskjöld — jag vågar icke påstå att jag citerar honom ordagrant, men jag tror att jag uppfattade honom fullt riktigt, om jag säger att hans resonemang gick ut på följande: »Dessa personer vilja ha möjlighet att använda våld, med säkerhet för att de endast kunna riskera ett ringa straff därför. Det är af detta skäl de hafva så mycket emot denna lagstiftning». Men det förvånar mig, att man icke kan sätta sig in i det förhållandet, att de hufvudmedel som arbetarne äga för att inverka på kamrater, som icke vilja sluta sig till deras försök att förbättra sin ställning, nämligen att vägra att arbeta tillsammans med dem och dylikt — och som icke kunna träffas af lagstiftningen, äro så kolossalt mycket starkare och mera omfattande än de medel, som drabbas af denna lagstiftning. Nå väl, men hvarför äro de då så ursinniga på denna straffhöjning? Ja, det förvånar mig verkligen, att man kan göra en sådan fråga. Ty för mig ställer det sig så, att i fall det funnes en klass i vårt land, som vore offer för en undantagslagstiftning utan att känna en glödande harm emot densamma, så vore det en verklig landsolycka. Det är en fördel och en stor fördel, att sådana känslor utbreda sig till alla landets medborgare. Olyckligt det land, i hvilket icke sådana känslor elda och tända medborgarne; det

*Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.
(Forts.)*

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 22 och
24 §§ straff-
lagen.

(Forts.)

landet kommer en gång att få känna på hvad det vill säga att icke äga sådana medborgare. Det har blifvit sagdt — och det har blifvit sagdt af män som förstått mycket af civilisationens utveckling i världen —, att i fall man jämför alla de olika fördelar, som kulturen gifvit mänskligheten, finnes det ingen, som kan jämnställas med den fördelen, att aktningen för likheten inför lagen blifvit inpräntad i människornas sinnen. Om också denna likhet ännu kränkes på många områden, är det dock så, att denna idé står som en ledande idé, om hvilken alla erkänna, att man måste allt mer och mer närma sig densamma och söka få den förverkligad. Jag skulle därför vilja försöka att liksom en gång för alla få fastslaget — om det för mina ringa krafter vore möjligt —, att den strid, som nu i dag här föres och som utan tvifvel kommer att upprepas, föres under en af de eljest allmänligen erkändt högsta grundsatser, som öfver hufvud taget gifva lif och kraft åt ett fritt samhälle.

Det finnes för närvarande, mina herrar, sannolikt icke en enda i denna kammare, som icke har klart för sig, att vi inom några få år komma att stå inför en betydelsefull omgestaltning af grunden för denna kammares sammansättning. Man strider nu och kommer att strida om, huru denna grund skall läggas; men det finnes sannolikt icke heller någon, som är i tvifvel om att den kommer att läggas högst betydligt bredare, ja, så mycket bredare, att det nu är omöjligt för någon af oss att förutse, huru den nya kammare kommer att vara beskaffad, som en gång kommer att intaga den nuvarandes plats. Det förefaller mig, att det skulle vara mera öfverensstämmande med tanken på denna kammares sanna ära och sanna storhet, i fall den — när den en gång skall gå — ginge utan att kvarlämna minnet af, att den sökte till det sista upprätthålla en undantagslagstiftning och en klasslagstiftning. Ty något annat är det dock icke, som vi här diskutera om.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservanternas förslag.

Med herr Staaff förenade sig herrar *Centerwall, Granlund, Broomé* i Bårslöf, *Thylander, Olsson* i Stockholm, *Berg* i Stockholm, *Bromée* i Billsta, *Ericsson* i Vallsta, *Bergendahl, Nyström, Janson* i Bråten, *Forssell, Matsson, Lundgren, Hellström, Hansson* och *Henricson*.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl; i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 39, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 102 ja, men 116 nej; hvadan kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Efter föredragning häruppå af Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 24, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning af emigrationsfrågan m. m., yttrade:

*Ang. utredning
af emigra-
tionsfrågan
m. m.*

Herr Holmgren: Herr talman, mina herrar! Såsom kammarens ledamöter haft tillfälle att inhämta af föreliggande utskotts-betänkande, ha två ärade ledamöter af denna kammare dragit emigrationsfrågan, dess orsaker och verkningar samt botemedlen för densamma under kammarens pröfning. Man måste känna sig tacksam mot motionärerna därför, då utan all fråga denna sak behjärtas af många i vårt land boende svenska män och kvinnor. Man har sett, att emigrationen gifvit anledning till ganska betänkliga bekymmer, att den för vårt land utgör en åderlåtning, som skulle kunna lämna det i en kronisk bleksot. Man säger, att landet genom emigrationen förlorar icke endast arbetskraft utan äfven andlig kraft, och utskottet har också behjärtat denna omständighet.

Se vi nu på innehållet i de båda motionerna, så finna vi, att motionärerna varit eniga i tre punkter, nämligen i att emigrationen är något ondt, något för vårt land farligt, att allvarliga åtgärder måste vidtagas för att hämma den och att vårt land kan föda sina söner och döttrar, d. v. s. att här ej råder någon öfverbefolkning, som med naturnödvändighet tvingar dem att resa öfver Atlanten för att där söka bröd och hem. Men blott i dessa tre fall äro de eniga. Sedan skilja de sig alldeles afgjort från hvarandra med afseende på bedömandet af orsakerna till emigrationen och dess verkningar.

Den ärade motionären från Aska, Dals och Bobergs domsaga har kanhända icke varit alltför väl bekant med amerikanska för-

Ang. utredning
af emigra-
tionsfrågan
m. m.
(Forts.)

hållanden, då han afgifvit sin motion. Han har nämligen såsom det hufvudsakliga skälet för utvandringen förutsatt okunnighet hos emigranterna om alla amerikanska förhållanden. Ja, det är icke underligt, att han förutsatt okunnighet såsom orsak till emigrationen, när han själf icke äger någon kunskap om förhållandena där ute. Denna okunnighet anser motionären skulle kunna hjälpas genom upplysning. Ja, det är alldeles riktigt. Men gifvetvis är det så, att den ärade motionären icke själf anser sig kunna lämna denna upplysning, utan vill att staten skall åtaga sig densamma. Han är särdeles förgad på emigrantagenterna, på hvilka han lägger den egentliga skulden till emigrationen. Han anser nämligen, att alla dessa skaror af unga män och kvinnor, som lämna vårt kära fosterland för att slå sig ned uti sagolandet i väster, därtill blifvit förledda af dessa emigrantagenter, hvilka han t. o. m. påstår »vilja åt såväl emigranternas själar som deras provisioner». Jag tror verkligen icke, att emigrantagenterna intressera sig mycket för emigranternas själar. De äro mycket dåliga själasörjare. De se nog endast till, att de få sin provision, själavården lämna de sedan åt vår Herre. Den ärade motionären framlägger ett positivt förslag till frågans lösning genom att ifrågasätta, att dessa olyckliga, dessa hungrande, dessa på asyler liggande emigranter, som befinna sig där ute, skulle på statens bekostnad återföras till fosterlandet, därest de så önskade. Vilja de sedermera vända tillbaka igen, skulle de själfva få betala biljetten. Huru en sådan expedition skulle komma att slå ut, kan man på förhand icke så noga veta. Jag tror icke, att någon duglig och själfständig svensk-amerikanare skulle vara med om en slik hemflyttning utom möjligen ett tusental prästkandidater, försävidt man ville gifva dem fullmakter på goda pastorat här i gamla Sverige. Jo, man skulle naturligtvis äfven kunna få med en tio eller tjugu tusen tramps (professionella luffare), men endast på villkor att man garanterade dem fri lunch och en gallon whisky i veckan så länge de lefde. Men jag hemställer, om det ur nationalekonomiska hänsyn vore gynnsamt att hämta hem slika individer. Vi ha nog tillräckligt med sådana förut. Också har utskottet tagit afstånd från detta förslag, emedan det ansett det samma icke vara praktiskt utförbart i det syfte motionären framhållit.

Se vi nu på den andra motionen, den af herr Beckman afgifna, är det klart, att denna motion fått en helt annan läggning än den förstnämnda. Ty det torde väl knappast finnas någon svensk man, som har sådana förutsättningar att känna amerikanska förhållanden som herr Beckman. Han har också kastat ett skimmer af ljus öfver detta sagoland i väster. Detta är så mycket mindre underligt, som han ju därifrån hämtat icke blott det som Amerika har bäst, utan det som är det bästa i hela världen, nämligen kvinnan. Nå väl, han finner orsakerna till emigrationen vara helt andra än den förste motionären. Herr Beckman håller före, att emigrationen är en helt naturlig sak, som har sin

grund i bland annat släktskaps- och vänskapsförbindelser. Han låter Amerika få ut sin fulla rätt med afseende på dess väldiga jätteindustri, och hans förslag resulterar däri, att vi skola för att hindra emigrationen flytta Amerika hit öfver till Sverige. Sannerligen, om något förslag är stort och välbetänkt, är det väl detta, ehuru jag för min del får säga, att transporten måhända blefve något besvärlig.

Om vi se på Amerika och förhållandena där, behöfves det för att få till stånd en dylik öfverflyttning, att vi afpollettera de 100 mil mossar, på hvilka den förste ärade motionären syftade, då han sade, att man å dessa mossar borde plantera ut de hemvändande. Vi skulle afpollettera dessa mossar, sandhedar och moar, och så skulle vi föra hit upp den ofantligt rika amerikanska jorden i Dakota, Minnesota och Missouri och låta den alldeles som i Amerika frambringa de härligaste frukter samt låta dess sol lysa öfver våra platser och bringa till mognad de härligaste drufsafter. Då ha vi fått Amerika hit till Sverige. Ty, mina herrar, det är detta Amerika med sin rika jord, sina rika oljekällor, sina guld- och silfvergrufvor, som gifver så rik utkomst och som därför så många af våra söner och döttrar söka upp. Historien visar också, att hvarje folk, som i sig haft någon lifskraft, gått dit, där de bästa utsikterna till utkomst funnits. Och detta är ju helt naturligt. Det är nog riktigt, såsom Bismark en gång yttrat i tyska riksdagen: att af alla frågor är dock magfrågan den allra viktigaste, och att vi syssla dåligt med andra frågor, om vi icke ha något i magen.

Men man kan icke heller förneka, att den ärade motionären herr Beckman har rätt i sina påståenden, att emigrationen skulle väsentligt inskränkas, om vi gäfve full medborgarrätt åt våra söner samt sökte få till stånd ett vidgadt folkbildningsarbete äfvensom en reformering af skattelagstiftningen och för öfrigt sökte höja näringslifvet på dess skilda områden. Allt detta har utskottet gillat såsom ganska tänkvärda saker.

Men utskottets utlåtande, hvilket i många fall är utmärkt väl hopkommet, resulterar nämligen hufvudsakligen i »att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande: i hvad mån emigrantstatistiken må kunna och böra utvecklas i socialstatistisk riktning.

Det förefaller mig, som om detta förslag till lösning af frågan är alltför betydelselöst för att utgöra svar på ett så viktigt spörsmål som det, huru emigrationen skall kunna minskas eller regleras. Det förefaller mig i fråga om förhållandet mellan orsak och verkan hafva en viss likhet med hvad den latinske skalden säger: Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus — bergen äro hafvande och föda en liten, liten råtta. Jag kan aldrig förstå, hvad det kan hafva för betydelse för emigrationen, att man skaffar sig en litet mera utvidgad statistik. Jag kan icke förstå, huru detta egentligen skulle kunna inverka hämmande eller reglerande på

Ang. utredning
af emigra-
tionsfrågan
m. m.
(Forts.)

Ang. utredning
af emigra-
tionsfrågan
m. m.
(Forts.)

emigrationen, ty emigranterna veta ju mycket väl, hvarför de emigrera. Det är blott tom inbillning, när vi tro, att de emigrera af okunnighet. Ingen enda — åtminstone skall det icke vara en bland tusen — låter sig af en agent eller på någon annan dylik väg bibringas den öfvertygelsen, att han skall resa, utan han har förut själf gjort klart för sig, att han af ett eller annat skäl skall resa, och sedan reser han i trots af all statistik i världen. Att Amerika är omätligt rikt på tillgångar, få vi för öfrigt läsa i professor Carlsons geografi, som sättes i hvarje skolbarns händer, och sålunda skulle han vara den allra farligaste emigrantagenten. Men jag tror icke, att vi kunna förebrå våra historieskrifvare, därför att de framhålla Amerika såsom mycket rikt på tillgångar.

Jag kan sålunda icke finna, att den af utskottet föreslagna skrifvelsen till Kungl. Maj:t skulle i någon väsentlig mån, ja icke ens i den ringaste mån, kunna medverka till vinnandet af det mål, som man vill vinna, nämligen hämmandet och reglerandet af emigrationen.

Till sist vill jag blott framhålla några fromma önskningsar med afseende å den frågan, huru vi skola ställa det för att våra söner och döttrar skola kunna trifvas här i vårt land samt vilja bygga och bo här och för att bereda trefnad för de tusentals familjer, hvilka efter att i Amerika hafva kommit i en god ekonomisk kondition kunde vilja lefva och dö här.

Den första önsksningen är då den, att vi allvarligen blefve betänkta på att lägga om hela vår folkbildning, hela vår uppfostran. Vi böra taga exempel från Frankrike, det största kulturfolk som finnes. Fransmännen hafva varit betänkta på att uppfostra sina barn till medborgare och lösgöra dem från de svartes våld, emancipera dem från dessas förtryck och återvinna dem åt sig själfva och åt Gud. Det är ju alldeles gifvet, att vår folkbildning icke kan vara tillfredsställande. I Amerika lär man barnen redan i kindergården, att de skola blifva människor och medborgare, att de skola försvara sina rättigheter som människor, men att, om de vilja försvara sina egna rättigheter, de också skola respektera andras. Där lär man dem icke katekes. Det blir en senare sak. När man ville bibringa en liten gosse insikt om nödvändigheten däraf, att han skulle födas på nytt, så svarade han bestämdt: No, det vill jag icke. När man åter sökte förklara för honom nödvändigheten häraf och frågade, hvarför han icke ville födas på nytt, svarade han: Då kunde jag blifva en flicka. Detta var helt naturligt från hans barnsliga synpunkt. Nåväl, vi måste ovillkorligen vara betänkta på att göra någonting i nu antydd riktning för att skapa medborgare här i vårt land.

Vidare måste vi, mina herrar, få en helt annan åskådning om vårt förhållande till arbetet och arbetarne. Vi skola stiga ned från vår inbillade höjd, lämna våra fördomar och gå ned på mänsklighetens gemensamma mark. Vi skola då se, att kroppsarbetet har sin ära, sin rätt och sin lön. Detta har man lärt sig och får

lära sig i Amerika. Där erkänner arbetsgifvaren öppet och ärligt, att arbetarne äro hans försörjare. Vi hafva här i landet haft en skald, som var aristokratiens skald, men som också hade mänskliga känslor, fina känslor. Han sjöng:

»Lär se i den tjänande anden
personen, din like och vän.
Tryck själfva den valkiga handen,
ej endast en penning i den.»

*Ang. utredning
af emigra-
tionsfrågan
m. m.
(Forts.)*

Man har lärt sig detta och vet det i Amerika. Vi måste också lära oss detta, om vi skola kunna öfverföra Amerika hit till Sverige. I Amerika anser man det vara en själfklar sak, att arbetarne hafva rätt att bilda föreningar för att befordra sina intressen. Ja, där är detta så själfklart och denna rätt så obestridd, att den af hvarje amerikan anses för lika helig som rätten att lefva och arbeta. Och det är icke nog med detta. För amerikanen står det alldeles klart, att arbetarnes föreningar äro oundgängliga led i en ändamålsenlig organisation af det ekonomiska samhällslifvet. Därför mottaga arbetsgifvarne i själfva verket såsom regel icke andra än organiserade arbetare. Denna normalbetingelse anses vara fullkomligt själffallen. Äfven vi måste lära oss detta, om vi vilja behålla våra arbetare hemma.

Dessutom måste vi komma ihåg att vi böra taga bort sådana lagar, som den vi nyss — ehuru förgäfves — sökt afskaffa, ty på annat sätt komma vi icke tillrätta med emigrationsfrågan. Vidare skola vi icke blott, såsom utskottet mycket riktigt gjort, framhålla, att det finns möjlighet att få mat här, utan vi skola äfven gifva våra söner och döttrar mat, ty människan lefver icke endast på möjligheter.

Slutligen ett enda ord med afseende å det viktigaste, som förekommer i motionerna. Det kommer från den förste ärade motionären. Han framhåller i sammanhang med påpekandet af välsignelsen utaf egna hem ett öfverdådigt recept emot emigrationen. Han talar nämligen därvid om nödvändigheten att blifva af med »den behårda byråkratismen», som förlamar all verksamhet, förlamar allting. Sannerligen, ett så stort ord hade man icke väntat skola komma från detta håll. Det, som afskräcker så många af våra bröder och systrar från att komma hit öfver, är just denna förbenade byråkratism, som på hvarje område gör lifvet för dem, hvilka hafva andats frihetens luft, alldeles odrägligt. Då jag för några månader sedan var ute i Amerika, talade jag med hundratals svenska män och kvinnor, som hade satt sig före att, sedan de skaffat sig penningar och kommit i goda ekonomiska omständigheter, resa öfver hit. De ville lefva och dö i Norden. De älskade sitt gamla fosterland mer, än jag någonsin kunde anat. Emellertid hade de kommit hit och blifvit trakasserade från första början, så att hos dem insmugit sig en frätande harm och förtrytelse. Då de kommo till Sverige och begärde att jämte sina hustrur bli skrifna, så trakasserades de naturligtvis först

Ang. utredning af emigrationsfrågan m. m. och främst af prästen, som ville veta, hvem som hade vigt dem. Fick han icke veta detta, så sade han genast, att barnen vore oäkta och att hustrun icke finge skrivas såsom hustru. På samma sätt var det med kronfogden, länsmanen och fjärdingsmanen. Alla trakasserade dem. De vände då om och det helt enkelt därför, att man här i landet, såsom herr Jakobson i Karlshult säger, har en så förbenad byråkratism, som på alla områden inkräktar på den medborgerliga friheten. Detta känna de, som varit i Amerika, tyngre än vi, som ej sett annat.

Om man toge hänsyn till dessa förhållanden, då, mina herrar, är jag viss på, att den kära sång, som nu med ett visst vemod sjunges af många tusen på Minnesotas och Dakotas farmer och i New-Yorks och Chicagos verkstäder, skulle sjungas med glädje och fröjd af hundra tusentals män och kvinnor både i Amerika och här, nämligen den sången: »Jag vill lefva, jag vill dö i Norden».

Herr Hedlund: Herr talman! Det är en tysk skald, som börjar en dikt med de kända orden: »När någon gjort en resa, har han något att förtälja.» Och den föregående talaren har ju också i själfva verket gjort en resa till Amerika på jag tror hela två månader, och han har nu gifvit oss till bästa en mycket stor kvantitet af intryck därifrån — om kvaliteten vill jag ej yttra mig. Utskottet har emellertid bland annat föreslagit, att kammaren skulle uttala sig för studieresor särskildt till Förenta staterna, och utskottet har gjort detta på grund af en motivering, till hvilken jag ber att få hänvisa; jag hoppas endast, att kammaren icke måtte afskräckas af den frukt af studieresor, som här kommit oss till del, från att gifva sitt bifall till denna utskottets hemställan. För resten ber jag, då ingen ingått i någon särskild kritik af utskottets förslag — ej heller den föregående talaren — vare sig beträffande utskottets kläm eller motivering, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 11.

Föredrogs och godkändes Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 25, i anledning af väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot befordran af rusdrycker med allmänna posten.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 12.

Vidare föredrogs och godkändes Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 26, i anledning af motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående stängslet utefter järnvägarna.

§ 13.

Därnäst i ordningen företogs till afgörande Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 27, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län samt indragning af Stockholms läns styrelse.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län m. m.

Till utskottets förberedande behandling hade blifvit hänvisad en af herr *T. Zetterstrand* inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 15, hvori föreslagits, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det förslag snarast möjligt måtte för Riksdagen framläggas, gående ut på uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län samt indragning af förstnämnda läns styrelse.

Utskottet hemställde, att herr *Zetterstrands* ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra Kammarerna åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservationer:

af herrar *Carlheim-Gyllensköld* och *Öberg*, hvilka yrkat bifall till motionen;

samt af herr *Ahlstrand*, som hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag snarast möjligt måtte för Riksdagen framläggas, gående ut på uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län samt indragning af förstnämnda läns styrelse.

Sedan utskottets hemställan blifvit upplöst, begärdes ordet af motionären,

Herr *Zetterstrand*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då det är helt naturligt, att till följd af de nya samhällskraf, som på alla håll uppstå, statsutgifterna i sammanhang därmed också skola tillväxa, har jag ansett det vara en skyldighet för litet hvar, särskildt för medlemmarne af denna kammare, att se till, huruvida icke man skulle kunna på ett eller annat håll åstadkomma besparingar, som i någon mån skulle kunna motverka den ständigt stigande statsbudgeten.

I sådant hänseende har jag i min motion framställt förslag om att Stockholms län måtte uppdelas mellan Uppsala och Södermanlands län. Och då jag har gjort det, har det varit af hufvudsakligen det skälet, att däraf skulle kunna uppstå besparingar på mellan 50 och 60 tusen kronor om året. Hvad beträffar denna summa, har utskottet icke sökt i någon mån vederlägga densamma, om jag undantager det, att utskottet har påpekat, att besparin-

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

garna på det sanitära området möjligen icke skulle kunna förverkligas. Jag vill med anledning däraf hålla före, att besparingarna skulle kunna hålla sig omkring ett belopp af 50,000 kronor om året, hvilket belopp ju i alla fall motsvarar räntan på ett ganska stort kapital. Ur ekonomisk synpunkt anser jag således detta förslag vara värdt allt beaktande.

Man kan då göra mig den frågan, hvarför jag just vändt mina besparingsplaner mot detta håll. Jo, det var af det naturliga skälet, att jag sedan lång tid tillbaka tyckt mig finna, att detta Stockholms län är ett ganska besynnerligt län. Det är ju mycket egendomligt, att till ett län blifvit sammanförda kusttrakterna inom Uppland och Södermanland. Vida mer naturligt skulle det förefallit mig, om Upplands kustland, Roslagen, förenats med Uppsala län och Södermanlands kustland, Södertörn, förenast med Södermanlands län, helst som Roslagen hör till samma stift som de öfriga delarna af Uppland, samt Södertörn till samma stift som återstoden af Södermanland.

Hvad man först har att tillse är, huruvida genom den af mig föreslagna uppdelning af Stockholms län de nya länen skulle blifva för stora efter våra förhållanden. Jag har i min motion framhållit, att det nya Uppsala län skulle komma att bli det sjunde i ordningen i afseende på folkmängd och det elfte i ordningen med afseende på ytvidden, och att det nya Södermanlands län skulle bli det fjortonde i ordningen med hänsyn till folkmängden och det femtonde med hänsyn till arealen. Under sådana förhållanden borde en dylik uppdelning af Stockholms län icke verka afskräckande. Nu har utskottet invändt däremot, att man icke borde taga för mycket hänsyn till folkmängds- och arealsiffror, utan att man mer borde tänka på de göromål, som skulle komma att åligga de nya länsstyrelserna. Ser man på utskottets uträkning i detta fall, kommer man till det resultat, att mängden af dessa göromål icke blefve så stor som i de största länen och att densamma således icke på något sätt skulle bli afskräckande. Jag har äfven trott, att man skulle kunna hämta ytterligare stöd för den ändrade anordningen däri att, om man förenade Roslagen med Uppsala län, man därigenom skulle kunna befrämja samfärdsel, industri och jordbruksnäring. Ty gifvet är att, när Uppsala län och Roslagen genomkorsas af järnvägar och landsvägar, när nya kommunikationer oupphörigen uppstå och äfven andra förbindelseleder kunde tänkas uppkomma, det vore mera fördelaktigt att vid sådana tillfällen hafva att göra med blott en i stället för två länsstyrelser.

Man kan vidare göra sig den frågan: uppstå ej några olägenheter i och med en dylik sammanslagning? Då vill jag verkligen medgifva, att olägenheter helt visst kunna uppstå, ty om sådana ej kunde uppstå, vore det alldeles besynnerligt, om ej en sådan åtgärd långt före detta vidtagits. Men frågan är: äro dessa olägenheter af särskildt afsevärd beskaffenhet? Det vill jag påstå icke vara förhållandet. Utskottet har då framhållit, att, när frågan sista gången var före, eller år 1870, betonades de olägenheter,

som då förefunnos, och att dessa olägenheter sedermera skulle hafva vuxit. Jag har en mot utskottet olika uppfattning därvidlag. Det har nämligen af utskottet framhållits — och det med rätta —, att man bör tillgodose länsinvånarnes intressen. Men jag vill då fråga: äro icke olägenheterna för dessa länsinvånare mindre nu för tiden, då kommunikationerna blifvit så utvecklade som på dessa 35 år blifvit fallet? Är det icke mycket lättare nu än då för personer, bosatta hvar som helst i de olika länen, att kommunicera med länsstyrelserna i Uppsala och Södermanlands län? Men, mina herrar, därtill kommer en annan sak. Sedan år 1870 har folkupplysningen stigit så pass och åskådningssättet i så betydande mån förändrats, att det icke nu ifrågakommer på långt när i samma utsträckning som då, att länsinvånarne personligen hänvända sig till länsstyrelserna med sina andraganden. Nu är förhållandet i de allra flesta fall det, att när länsinvånarne vilja kommunicera med länsstyrelsen, göra de det skriftligen. Och göra de det är det ju ej förenadt med mera besvär att skriva adressen till Uppsala eller Nyköping än till Stockholm. Dessutom är det ju en hel mängd ärenden af den beskaffenheten, att de icke med posten få insändas. Förut måste i sådana fall vederbörande uppsöka länsstyrelsen, men så är det ej nu. Efter 1870 har det nämligen inrättats för hvarje länsstyrelse en s. k. kommissionär. Vill jag nu hafva ett ärende uträttadt, sker detta genom att skriva till kommissionären i Uppsala eller Nyköping lika väl som till kommissionären i Stockholm; och är det åter så, att jag måste nödvändigt personligen besöka länsstyrelsen, är det väsentligt lättare nu, när jag har järnvägen att tillgå, än innan denna fanns.

Utskottet har äfven framhållit, att man bör taga någon hänsyn till ortsbefolkningens önskingar i frågan. Vi hafva då af tidningarna inhämtat, huru denna befolkning på flera ställen sammanträd och uttalat sig mot en dylik tudelning af Stockholms län. Men jag tror icke, att man bör fästa alltför stort afseende därvid. När det härom året var fråga om att sammanslå Kalmar och Växjö stift, var det en vida starkare opinion, som uppreste sig mot denna sammanslagning, men Riksdagen tog då icke någon särskild hänsyn därtill. Och jag får medgifva, att i denna sistnämnda fråga var jag ganska betänksam, under det jag beträffande denna nu föreliggande ej är det, ty jag kan ej finna, att det är några särskildt stora intressen, som här stå på spel. Det är ett underligt begrepp, som kommit upp på sista tiden, det där begreppet om en »länskänsla», men den bör väl efter mitt förmenande i väsentlig mån motvägas af en »landskaps- och stiftskänsla», ty här är det fråga om att genom en delning af ett län, nämligen Stockholms, återbörda östra delen af Uppland till Uppsala län och östra delen af Södermanland till Södermanlands län, samt åstadkomma större likställighet än nu är förhållandet mellan den administrativa indelningen och stiftsindelningen.

Nu har utskottet emellertid i sammanhang med denna fråga gjort en annan erinran, som är af ganska stor vikt, och det är, att

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

man i sammanhang med en dylik uppdelning äfven borde tillse, huruvida icke de kommuner, som äro belägna närmare Stockholm, borde införlifvas med Stockholms öfverståthållareskap. I det fallet delar jag fullkomligt utskottets uppfattning. Jag anser det nämligen vara alldeles gifvet, att de kommuner, som äro belägna närmast Stockholm, äfven borde med staden förenas. Vi veta, huru- som kommuner belägna närmast Göteborg ha förenats med denna stad, och dylika åtgärder äro föreslagna på många andra ställen. Dessa förslag ha emellertid ej framgått ur Riksdagen, utan på grund af de olika orternas invånares intresse därför. Jag förvånar mig verkligen öfver att icke långt före detta förslag i denna riktning framkommit från Stockholms stad och angränsande kommuner. När emellertid sådant förslag framkommer, bör det enligt min tanke tagas i allvarligt öfvervägande och bör bifallas likaväl om Stockholms län då fortfarande finnes till, som om det uppdelats på Uppsala och Södermanlands län. Samma skäl, som förefinnes i det ena fallet, förefinnes nämligen i det andra. Att jag ej upptagit detta i min motion beror därpå, att jag anser, att det är en sak, som ej har oskiljaktigt sammanhang med den förevarande frågan. Då utskottet emellertid hyser den uppfattningen, att frågorna hafva ett dylikt sammanhang, hade man kunnat vänta sig, att utskottet skulle göra såsom lagutskottet gjort vid otaliga tillfällen, nämligen i motiveringen påpeka, att i sammanhang med denna fråga torde också tagas i öfvervägande, huruvida ej de eller de kommunerna borde med Stockholms stad införlifvas. Hade utskottet påpekat detta, är jag säker på att regeringen skulle tagit denna sak under öfvervägande, liksom jag är öfvertygad om att den skall göra det, fastän utskottet ej påpekat densamma.

Då jag emellertid anser, att detta skäl — som bland de af utskottet anförda är det enda talande — ej är af beskaffenhet att kunna inverka på denna fråga, och då jag tror att — oafsedt att vissa olägenheter naturligtvis uppstå vid en delning — dock de alldeles öfvervägande skälen tala för en dylik, yrkar jag, herr talman, afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Pettersson i Södertälje: Helt visst förtjänar motionären erkännande för att han i dessa bistra tider vill åstadkomma besparingar i statens utgifter. Litet hvar af oss begär ju anslag till det ena eller det andra ändamålet, men det är icke hvem som helst som kommer sig för med att föreslå verkliga besparingar. Detta har nu motionären gjort och därför förtjänar han allt erkännande; men hans förslag visar också, att det är mycket svårt att göra lämpliga besparingar. Utskottet har åtminstone i sitt utlåtande försökt visa, att det är åtskilliga olägenheter och svårigheter förknippade med ett realiserande af motionärens förslag.

Motionären tyckes i sitt yttrande i dag ej hafva fäst sig vid en omständighet, som för utskottet varit synnerligen talande, nämligen den, att göromålen för Stockholms länsstyrelse under de sista årtiondena varit stadda i nästan ständig ökning och för närva-

rande uppgå till en ganska hög siffra i jämförelse med hvad fallet är i öfriga län. Denna omständighet gör, att i händelse motionärens förslag skulle bifallas och länet således skulle delas, man kan befara, att inom en ej alltför aflägsen framtid de nya länen, Uppsala och Södermanlands län, sådana de skulle blifva efter detta tillskott, måste se sig om efter extra arbetskrafter, och behovet af dessa extra arbetskrafter skulle göra sig starkare gällande i de på detta sätt utvidgade länen än i Stockholms län, om det förblefve odeladt, enär man där skulle hafva tillgång till de ordinarie arbetskrafter motionären vill afskaffa.

För öfrigt är det nog åtskilliga praktiska svårigheter, som äro förenade med ett genomförande af motionärens förslag. Bland dessa svårigheter vill jag nu erinra om en, som icke särskildt framhållits i utskottets betänkande, och det är att Stockholms län har åtskilliga, för hela länet gemensamma tillhörigheter; det blefve helt säkert ganska kinkigt ibland att fördela dessa mellan den del af länet som fördes till Uppsala län och den del som skulle höra till Södermanlands län. Det finns t. ex. en fastighet vid Hammarby, vidare länets folkhögskola och åtskilliga andra sådana gemensamma tillhörigheter, hvilkas delning skulle medföra ganska stort bryderi. Särskildt i sjukvårdshänseende skulle svårigheter uppstå. Nu är det så, att Stockholms län på grund af gamla aftal disponerar visst antal platser på serafimerlasarettet och Stockholms läns och stads kurhus. I fall nu länet uppdelades mellan Uppsala och Södermanlands län, skulle väl också dessa platser delas dem emellan. Det vore likväl ej den hufvudsakliga svårigheten. Men nu är det så, att när patienter från Stockholms län skola intagas på dessa sjukhusplatser, prövas deras behörighet af Stockholms länsstyrelse, som ju har sitt säte i Stockholm. Patienterna ha lätt att få denna pröfning verkställd: den försigår ju i samma stad, där sjukhuset är beläget. De behöfva således ej göra någon extra resa för pröfningen af ansökningshandlingarna. Skulle pröfningen i fråga verkställas af länsstyrelsen i Uppsala eller i Nyköping, så inses lätt, att patienterna finge betydligt större besvär.

Motionären nämnde, att utskottet ej visat, att besparingarna skulle blifva mindre än han beräknat. Ja, det är svårt att bestämdt visa, *huru mycket* mindre besparingen blefve, men att den blefve mindre, torde vara absolut säkert redan af det, utskottet anfört i sitt betänkande.

Det tillkommer äfven andra omständigheter. Statens kostnader för fångforsling och reseersättning till ämbetsmän och enskilde skulle blifva drygare; detta skulle åstadkomma en förhöjning i statsutgifterna eller, med andra ord, en reduktion i den besparing som motionären hoppas på.

I det utlåtande af statskontoret, som utskottet åberopar, finns en tabell, som utvisar länens inbördes ordning i afseende å antalet inkomna ärenden. Enligt denna tabell har Stockholms län med hänsyn till antalet till länsstyrelsen inkomna ärenden år 1878

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

Ang. uppdelning of Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

varit det 19:e i ordningen, år 1888 det 11:e, år 1898 det 9:e, år 1901 det 7:e i ordningen. Östergötlands län var år 1901 det 11:e i ordningen. Den omständigheten ger mig anledning att framkasta det spørsmålet: antag att det föresloges, att man skulle dela upp Östergötlands län mellan Kalmar och Nyköpings län, skulle motionären då lika gärna vara med om detta? Om man tänker på det arbete, som åligger länsstyrelserna, ser det ut som om det skulle finnas mer skäl för en sådan delning än för den, som motionären föreslagit.

Nu säger motionären också, att han med sitt förslag afser att åstadkomma att få hela Uppland förenadt under *en* länsstyrelse och hela Södermanland under en. Ja, det är ett skäl, som ingalunda är att förakta. Det är en mycket riktig synpunkt att söka åstadkomma sådan öfverensstämmelse mellan landskaps- och länsindelningarna. Tyvärr är motionären emellertid i det afseendet ännu olyckligare, än när han söker göra besparingar, ty om hans förslag skulle genomföras, blefve icke hela Uppland förenadt under en länsstyrelse, ej heller skulle hela Södermanland komma under en länsstyrelse. Fortfarande skulle nämligen västra delen af Uppland höra till Västerås län, och likaså skulle fortfarande ett hörn — ett mycket litet hörn, det erkänner jag — af Södermanland komma att höra till Västerås län. Den åsyftade likformigheten skulle alltså ej vinnas.

Herr Talman! Jag tillåter mig att på grund af de skäl, som utskottet anfört, och på grund af hvad jag här haft äran tillägga yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ahlstrand: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne finna, har jag haft en annan mening än pluraliteten inom utskottet, enär jag anser, att motionen har goda grunder för sig samt att den bör bifallas. Här är ju fråga om en kontant besparing på ej mindre än 56,150 kronor årligen, och det är en summa som sannerligen ej är att förakta. Det torde för hvar och en med litet eftertanke vara klart, att det för Sveriges statshushållning är alldeles nödvändigt att nedbringa utgifterna på ett eller annat sätt. Särskildt har man sedan länge haft ögonen riktade på en del besparingar i landtregeringen. Då och då ha förslag väckts i Riksdagen att indraga kronofogdesysslor och få dem ersatta med häradskrifvare- och länsmanstjänster.

Skall man fästa afgörande betydelse vid motionärens förslag, måste man tänka sig det endast som en början. Det kan i mellersta och södra Sverige möjligen finnas flera länsstyrelser, som äro öfverflödiga och kunna undvaras i detta telefonens och järnvägarnas tidevarf. Ett kontrollerande chefskap kan nu för tiden utöfvas öfver mycket större områden än på de tider, då det fanns blott dåliga skjutsförhållanden och sena postgångar. Det är för öfrigt svårt att förstå, hvarför stiftet i allmänhet skola vara dubbelt så stora som länen eller — rättare sagt — hvarför länen skola vara blott hälften så stora som stiftet. Den världsliga

myndigheten synes ej ha så mycket mer att göra än den andliga, att det torde kunna motivera ett dylikt förhållande. Alltså, förefaller det mig, såsom ett steg i rätta riktningen kan herr Zetterstrands förslag betecknas och lämnas ett välförtjänt understöd. Om flera sådana steg toges, skulle därigenom afsevärda och välbehöfliga besparingar kunna göras.

Beträffande utskottets skäl för afstyrkande af motionen synas de mig väga alltför lätt. Utskottet säger nedtill på sidan 7: »Att för öfrigt förbindelsen med hufvudstaden utgör önskemålet för Stockholms läns invånare framgår däraf, att såväl de ofvan nämnda, redan färdiga banorna som de flesta under de senare åren föreslagna — exempelvis Stockholm—Kapellskär, Husby—Lindholmen och Örsundsbro—Sigtuna—Märsta — hafva Stockholm till hufvudmål.»

Att Stockholms läns invånare dragas till Stockholm är en naturlig följd af ökade affärsförbindelser mellan den omgivande landsbygden och hufvudstaden. De kringliggande trakterna ha ju i Stockholm en god afsättningsort för sina produkter, hvadan utvecklingen af kommunikationerna med staden alltid måste hälsas med tillfredsställelse. Den omständigheten, att förbindelserna med hufvudstaden utgöra ett önskemål för det nuvarande Stockholms läns invånare, kan emellertid väl icke i och för sig själf motivera bibehållandet af Stockholms länsstyrelse.

Vidare säger utskottet: »Af Stockholms läns kommuner ligga 24 på öar, med en befolkning af inemot 20,000 personer. För dessa liksom öfver hufvud taget för invånarne i Roslagens och Södertörns skärgård, hvilka till största delen äro mindre bemedlade, skulle länsresidensets flyttning till Uppsala eller Nyköping blifva synnerligen betungande.»

Uttrycket »betungande» förutsätter, att dessa kommuner ha lifigare förbindelse med sin länsstyrelse än fastlandskommunerna. Jag vågar nästan hysa en annan uppfattning. Det torde väl vara mera sällan, som dessa öboar ha behof att komma i personlig beröring med sin länsstyrelse. Vanligen är det så, att allmänheten adresserar sig med sina uppdrag till hos länsstyrelse anställd kommissionär. För öfrigt är det ej så tidsödande för den eller de öboar, som någon gång vilja träffa landshöfdingen personligen, att göra en eller ett par timmars järnvägsresa till Uppsala eller Nyköping. Både längre, besvärligare och kostsammare resor få nog invånarne i andra län underkasta sig.

Utskottet medger sedan på sidan 8, att efter den af motionären ifrågasatta indelningen »de nya länen icke skulle komma att uppvisa några oproportionerligt höga folkmängds- eller arealsiffror».

Utskottet vill dock ej tillmäta detta förhållande någon synnerlig betydelse i jämförelse med »mängden och beskaffenheten af de göromål, som vederbörande länsstyrelser hafva att behandla». Någon utredning rörande ärendenas beskaffenhet har utskottet emellertid ej inlåtit sig på, hvilket gör, att utskottets på antalet af till länsstyrelsen inkomna ärenden fotade bevisföring synes skäpligen svag.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län m. m.

(Forts.)

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.

För öfrigt synes af den i utskottets betänkande intagna tablan, att antalet till länsstyrelserna i Uppsala och Södermanlands län inkomna ärenden dels i och för sig icke är synnerligen stort, dels synes vara i något sjunkande. Kommer så härtill, att de invid Stockholms stad belägna villasamhällena i en framtid antagligen införlifvas med huvudstaden, skulle ju den nu relativt höga siffran på till Stockholms länsstyrelse inkomna ärenden blifva betydligt reducerad.

Herr talman! Då jag icke kan finna annat, än att motionärens uppslag är väl värdt att taga vara på, samt de olägenheter, som kunna uppstå genom Stockholms läns indragning, enligt mitt förmenande äro obetydliga och fjäderlätta i förhållande till den vinst, statsverket därigenom tillskyndas, har jag ansett mig böra understödja hans förslag. Och jag anhåller därför om afslag på utskottets betänkande och bifall till motionen.

Herr Roos: Liksom herr Pettersson från Södertälje vill jag också uttala, att man måste vara tacksam gentemot motionären för det uppslag i sparsamhetssyfte, som han gjort. Det är många här, som komma med anslagsäskanden. Och det är många här, som tala om sparsamhet. Men det är få, som taga initiativ att i afseende på någon särskild post söka åstadkomma verklig besparing.

Jag tror dock icke, att den summa, man här skulle bespara, blir så stor, som motionären tänkt sig. Utskottet ansåg icke nödigt att närmare ingå på själfva siffran. Ty om summan blir större eller mindre, är i alla fall sparsamhet önskvärd. Men då här från ett par håll gjorts gällande, att utskottet icke kunnat vederlägga den af motionären gjorda beräkningen, att 56,150 kronor skulle årligen besparas, för den händelse Stockholms län blefve indraget, vill jag härom säga följande.

En post i denna summa uppgår till 35,150 kronor, utgörande beräknad besparing af löner till landsstatstjänstemän. Såsom herrarne veta, indelas Sveriges län i tre klasser med hänsyn till aflöningsarna. I första klassens län ha landssekreterare och landskamrerare 2,500 kronor i tjänstgöringspenningar, i andra klassens län, dit Södermanlands län hör, ha de 2,000 kronor och i tredje klassens län, dit Uppsala hör, 1,500 kronor. Liknande är förhållandet med afseende på länsnotarier, länsbokhållare och landtränmästare. Skulle nu Uppsala och Södermanlands län ökas på sätt motionären föreslagit, så skulle Södermanlands län komma att uppflyttas från andra till första klass, och Uppsala län från tredje till första klass. Och därigenom skulle nämnda tjänstemäns löneförmåner ökas med sammanlagdt 4,100 kronor.

Vidare beräknar motionären en besparing af pensioner till belopp af 8,000 kronor. I liggaren öfver statsverkets specialutgiftsstater för år 1903 äro samtliga pensioner, som f. n. utgå till landshöfdingar, landssekreterare, landskamrerare o. s. v. eller alla tjänstemän vid länsstyrelserna, upptagna till något öfver

100,000 kronor. Det gör på hvarje län omkring 4,000 kronor. För år 1904 lära dessa summor ställa sig något om än obetydligt lägre. Jag kan icke förstå, hvarifrån motionären egentligen fått siffran 8,000. Så vidt jag kunnat räkna ut, skulle man alltså från de beräknade besparingarna afdraga såväl den af mig nyssnämnda summan 4,100 kronor som äfven 4,000 kronor i pensionsavgifter. hvadan sålunda dessa 56,150 kronor skulle få prutas ned till 48,000 kronor ungefär.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

Emellertid betyder detta, såsom jag redan antydt, icke så mycket, ty säkert är, att en besparing skulle göras, om motionärens förslag vunne beaktande.

Jag vill också uttala min anslutning till hvad motionären säger, då han framhåller förmånen däraf, att delar af ett och samma landskap utgöra samma län. Och detta skulle i det stora hela vinnas genom den af honom föreslagna uppdelningen af Stockholms län.

Men om jag trots detta icke kan vara med om bifall till motionärens förslag, är det därför, att jag befarar, att ett bifall till detta förslag skulle i stället för att gagna saken skada den samma.

Man kan ju säga, att Stockholms, Uppsala och Södermanlands län icke lämna tillräcklig arbetsbörd för tre länsstyrelser, utan lämpligen skulle kunna uppdelas på två län. Men hvarför har motionären föreslagit indragning af just Stockholms län? Hvarför har han icke lika gärna föreslagit indragning af Uppsala län? Och det synes mig alldeles oriktigt att, utan att någon som helst utredning i detta afseende föreligger, gå in till Kungl. Maj:t och säga: Det är för mycket med tre län, vi vilja endast ha två. Och denna vår önskan skall Kungl. Maj:t gå till mötes på det och det sättet. — Då kan Kungl. Maj:t finna, att det sätt, som föreslagits, icke är lämpligt. Och i så fall kanske det hela ej leder till något resultat alls.

Jag anser, att om öfver hufvud en framställning bör göras — och det har jag ingenting emot —, bör den vara sådan, att Riksdagen skrifer till Kungl. Maj:t och säger: Här kan ett län indragas. Var så god och se efter, hvilket län, som kan indragas, och huru saken må kunna på bästa sätt arrangeras.

Då frågan om indragning af Stockholms län var före vid 1870 års riksdag, uttalade man sig i Första Kammaren ganska kraftigt för, att i stället Uppsala län skulle kunna indragas genom att lägga norra delen till Gäfleborgs län, och den södra delen till Stockholms län. Och härför är det mycket, som talar. Hela södra delen af Uppsala län, från Märsta räknadt, står i mycket lifligare förbindelse med Stockholm än med Uppsala, särskildt gäller detta om den del däraf, som ligger åt Mälaresidan. Dessutom ha alla ökommuner i Roslagen och efter kusten i allmänhet ganska svårt att komma till Uppsala, men ha däremot jämförelsevis lätta förbindelser med Stockholm.

Ang. uppdel-
ning af Stock-
holms län mel-
lan Uppsala
och Söderman-
lands län
m. m.
(Forts.)

Nu har man här velat bagatellisera länsstyrelsernas personliga umgänge med länsinvånarne. Det tror jag är oriktigt. Jag tror, att många af herrarne här i kammaren kunna vitsorda, att detta umgänge är ganska lifligt. Jag vet icke huru det förhåller sig med öborna här i trakten, om de ofta komma till länsstyrelsen i Stockholm. Men i Blekinge komma öbor ganska ofta till länsstyrelsen i Karlskrona, ja, ibland flera gånger i veckan. Och icke blott öborna utan äfven andra länets invånare, som icke bo så långt därifrån, söka sig gärna tillfälle att gå upp i länsstyrelsen för att resonera om vägförhållanden, fattigvårdsförhållanden och allt annat som vi ha oss gemensamt, länsstyrelsen och befolkningen. Ur den synpunkten vore det således förmanligt att ha så många län som möjligt.

Som sagdt, en besparing skulle visserligen kunna göras, men en sådan besparing bör göras på rätt sätt. Riksdagen bör göra sitt uttalande så, att det icke föregriper en blifvande utredning och endast påpekar ett sätt, då det kanske finnes flera och bättre sätt att ordna den här saken.

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lundin* instämde häruti.

Herr *Zetterstrand*: Herr talman, mina herrar! Det har här gjorts åtskilliga anmärkningar mot mitt yttrande och min motion, och jag skall försöka att vederlägga dem i den ordning, de förekommit.

Det har sagts, att jag icke tagit tillbörlig hänsyn till, att göromålen inom Stockholms länsstyrelse under de sistförflutna åren i ganska afsevärd grad vuxit. Jo, det har jag gjort. Men jag har velat framhålla, att om man sammanlägger antalet inkomna ärenden till länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län för ett år och sedan tudelar den sålunda erhållna summan, skall det visa att den siffra, som härigenom uppkommer, icke är högre än något öfver medeltalet för öfriga län inom riket.

Det har vidare här framhållits, att den föreslagna uppdelningen af Stockholms län skulle medföra ökade kostnader för Uppsala och Södermanlands länsstyrelser. Ja, det har jag också påpekat i min motion, då jag däri säger, att det är uppenbart, att en sådan ökning skulle uppstå. Och med anledning däraf har jag i de besparingar, som kunde påräknas, om Stockholms län indroges, ej inbegripit åtskilliga poster, nämligen lönerna till en länsnotarie, två landskanslistor, två landskontorister hos Stockholms länsstyrelse, inalles 7,300 kronor, tillika med arfvodena åt extra länsnotarien och öfriga extra biträden vid länsstyrelsen jämte vikariatsersättningar, inalles 5,650, kronor äfvensom en landsgevaldigerslön 630 kronor, hvilka löner och arfvoden jag antagit skulle komma att motsvara den ökning i utgifterna för Uppsala

och Södermanlands länsstyrelser, som uppenbarligen blefve en följd af dessa läns utvidgning. Det är sedan dessa belopp 7,300, 5,650 och 630 kronor blifvit borttagna, som den siffra uppstår, till hvilken jag kommit vid beräkning af de besparingar, som skulle blifva en följd af den förändrade länsindelningen. Som herrarne kunna märka, utgöra dessa tre belopp tillsammans en vida högre siffra än de 4,100 kronor, hvartill den föregående talaren beräknade de ökade utgifter, som skulle uppstå genom ökade löneförhöjningar till landsstatstjänstemännen i Uppsala och Södermanlands län.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län m. m.
(Forts.)

Vidare har det sagts, att det skulle uppstå stora svårigheter att uppdelna gemensamma tillhörigheter och särskildt att räkna ut, huru många sjuksängar skulle komma på det ena eller andra länet. Jag tror icke, att det härvidlag är att befara på långt när så stora svårigheter som med afseende på Kalmar stifts kassor. Och det var dock en sak, som man här ansåg skulle gå lätt att arrangera, när det var fråga om, att Kalmar och Växjö stift skulle förenas.

Det har vidare sagts, att man lika gärna skulle kunna uppdelna Östergötlands län. Ja, om det vore lämpligt, icke skulle någon länskansla hindra det. Men jag tror, att en sådan uppdelning af Östergötlands län skulle åstadkomma större olikformighet, under det att den, jag föreslagit, skulle medföra större likformighet.

Jag tror också, att en del af de göromål, som Stockholms länsstyrelse nu har, skulle komma att försvinna, om det ginge på det sätt, jag förutsatt, att de i närheten af Stockholm belägna kommuner komme att läggas under Stockholms stad och sålunda höra under öfverståthållareämbetet; härigenom skulle som sagdt göromålen komma att i väsentlig grad nedbringas.

Vidare har det sagts, att länsborna i allmänhet hade så stort behof att kommunicera med länsstyrelserna. Jag tror, att så kan vara förhållandet. Men jag undrar, om det är så väl beställt för ett län, som har sin länsstyrelse i en så stor stad som Stockholm, om det icke ligger i sakens natur, att en länsstyrelse, bosatt i Stockholm, icke skall kunna med fullt samma intresse sätta sig in i och sköta länets förhållanden, som om den vore förlagd till en landsortsstad. Därtill kommer dessutom, att det är synnerligen olämpligt, att icke mindre än fyra kronofogdar f. n. bo här i Stockholm. Jag, tror, att det skulle vara bättre och vida mera förmånligt för landsbygden, om dessa fyra vore bosatta hvar och en inom sitt fögderi. Det vore då lättare för befolkningen att kommunicera med dem.

Vidare har det sagts: Må vara att en omgestaltning bör ske. Men den borde ske på något annat sätt. Är det emellertid så, att Kungl. Maj:t finner, att verkligen en uppdelning af dessa tre län på två kan åstadkommas, men på något olika sätt, än här föreslagits, så vore det en märkvärdig regering, som slafviskt skulle följa Riksdagens uttalande i denna fråga, hvilket dock kan

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

tolkas så, att man vill söka åvägabringa en förenkling, där den kan ske. Men kan detta ske på något förståndigare sätt än Riksdagen ifrågasatt, så tror jag icke, att Riksdagen å sin sida skall underlåta att gifva sitt erkännande åt en uppdelning på annat sätt, om det kan befinnas lämpligt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr talman, mina herrar! Vid riksdagarnas början, i synnerhet under de sista åren, heter det alltid, när man får se dessa stora budgeter: »här måste sparas». Men när det längre fram på riksdagen blir fråga om detaljbehandlingen, då heter det: »nej, icke denna gång, men eljest skola vi gärna spara». Och så blir det icke någon sparsamhet utaf.

Nu är icke fråga om någon besparing i anslag, utan blott om en skrifvelse, hvarigenom man skulle få utredt, hvad som möjligen i en framtid kan besparas på detta område. Jag tror således, att det för närvarande icke alls är någon särskild anledning att tala så mycket om sparsamhet.

För min del har jag sett denna fråga vida mer såsom en för hela riket betydelsefull organisationsfråga än såsom en blott och bart ifrån länssynpunkt viktig fråga.

Jag har kommit till den uppfattningen, därför att Riksdagen för några år sedan gjorde hemställan om reglering af vissa sockne- och häradsgränser, och denna reglering har utförts till allmän belåtenhet. Så sent som i fjol gjordes vidare framställning om reglering af provinsialläkaredistriktet. Dessa regleringsfrågor ha således vunnit Riksdagens understöd ganska lätt, och jag kan då icke tänka mig annat, än att Riksdagen skall vara benägen att fortgå på samma väg, där det kan finnas vara lämpligt. Nu begär man ju endast en utredning, och detta synes mig vara billigt.

Utskottets ordförande talade om att den föreslagna förändringen skulle lända till skada för åtskilliga länsinvånare. Jag kan dock icke inse, att någon skada skulle uppstå för några andra personer än kandidater till landssekreterare- och landskamrärer-m. fl. landsstatsbefattningar. Detta är det enda jag kan finna. I öfrigt blir, såvidt jag kan förstå, skadan ingen, om jag ser på länsinvånarnes fördel.

Men i alla hänseenden blir länsdelningen mindre oläglig för Stockholms läns nuvarande invånare, än de olägenheter flera stora läns aflägsse boende invånare nu få vidkännas.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Åkerlund: Innan en sådan radikal åtgärd som den här föreslagna vidtages, är det skäl att noggrannare se efter, hurvida icke de fördelar, som därmed skulle vinnas genom besparing till statsverket, motvägas af de olägenheter, som skulle komma att åsamkas såväl invånarne i det län, som det nu närmast är fråga om, som äfven det allmänna.

Det enda för mig talande skälet — naturligtvis näst utsikten till besparingar — är det, som herr Zetterstrand senast framhöll till förmån för att förlägga större delen af länet tillsammans med Uppsala län, nämligen att man med den nuvarande ordningen skulle kunna befara, att Stockholm skulle ha det inflytandet på vederbörande, att länets förhållanden för dem skulle bli något likgiltiga. Hittilldags ha vi dock icke haft några märkbara olägenheter däraf.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län m. m.
(Forts.)

Herr Ahlstrand har, som vi veta, reserverat sig och därvid, enligt hvad det tycks mig, såsom hufvudskäl framhållit, att länsborna ha protesterat mot den föreslagna indragningen af deras län på ett mycket hyggligt och moderat sätt och icke ställt till så storartade demonstrationer, som skedde i Kalmar. Jag vågar tro, att det var mycket vackert af länsborna att bete sig på detta sätt och fullt förlita sig på att Riksdagen skulle behandla denna fråga ur fosterlandets synpunkt och sålunda äfven med hänsyn till denna lilla bit af fosterlandet, som heter Stockholms län.

Man har talat om att det i Kalmar förekom så häftiga demonstrationer mot borttagandet af stiftets biskop. Det är väl dock en högst betydande skillnad mellan hvad en landshöfding direkt har att göra med befolkningen och hvad en biskop har att göra med densamma, skulle jag tro.

Såsom skäl för borttagandet af Stockholms län har den ärade motionären äfven anfört, att Stockholms län genomkorsas af en del kommunikationsleder, så att det är lätt att komma till Uppsala. Han tänker väl därvid speciellt på norra delen af länet? Hvad den södra delen beträffar, så är det ju ytterst svårt att komma därifrån till Nyköping. Förhållandet är, att de användbara kommunikationslederna i norra delen af Stockholms län samtliga utmytna i Stockholm. Det finnes visserligen en liten bana mellan Uppsala och Norrtälje, men på densamma kan man icke komma från Norrtälje till Uppsala och tillbaka igen på samma dag, oaktadt den endast är en 4 à 5 mil lång.

Man har i sammanhang med detta fullt riktigt påpekat det lämpliga uti att en hel del intill Stockholm belägna orter inkorporerades med öfverståhållareämbetets administrationsområde. Detta har icke af motionären föreslagits, men äfven om så varit förhållandet, och en sådan åtgärd vidtoges, komme ändå en hel massa alldeles speciella förhållanden att råda utanför den nya gränsen. Det känna nog de herrar till, som ha hand om ordningsmakten i trakten närmast utanför och i Stockholm, att det ställer sig där liksom utanför andra stora städer.

Det finnes nämligen en hel del personer, som äro mycket ovänligt stämda mot ordningsmakten här i staden och därför flytta ut därifrån till landet för att bli fria från densamma. Men därmed följer icke, att staden blir befriad från dem. Ordningsmakten i Stockholm och däromkring har en hel del gemensamma ärenden, för hvilkas skötande det torde vara behöfligt, att landshöfdingeämbetet ligger nära intill dessa besvärliga bygder, på det denna

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

myndighet på nära håll må kunna följa förhållandena, och det blefve icke händelsen, om länsstyrelsen blefve förlagd till Uppsala. Jag tror därför icke, att Stockholms kommun vore tacksam att blifva af med landshöfvingeämbetet i Stockholm.

Men det är ett annat skäl, som för mig är det mest talande för bibehållandet af länsstyrelsen i Stockholm, det nämligen att mycket viktiga näringar, ja, hufvudnäringarna i länet näst jordbruket, sjöfarten och andra sjömannanäringar, skulle skadas genom länsstyrelsens borttagande. Det är visserligen sant, att landshöfdingarne icke behöfva direkt intressera sig för länets näringar, men nog är väl afsikten med dessa ämbeten, att deras innehafvare skola så göra. Det har man nog sett i många län, att, där det funnits en driftig landshöfding, där hafva näringarna gått framåt. Med sjömannanäringarna är förhållandet detsamma som med de andra, de behöfva i hela Sveriges land ha goda krafter till sitt förfogande, det kan man icke pruta med.

Skulle nu norra delen af Stockholms län sammanslås med Uppsala län, då blefve jordbruksintresset så orimligt öfvervägande, att dessa sjömannanäringar hos Konungens befallningshafvande komme att bli mycket litet beaktade. Det vitsordet får jag ge våra landshöfdingar, att de för dessa näringar ådagalagt ganska lifligt intresse. Det är icke allenast för den befolkning, som bor ute i skärgården, och för dess direkta gagn af att ha landshöfdingen i Stockholm, som jag ifrar, utan för att landshöfdingens intresse för sjöfartshandlingen måtte tilltaga i stället för att minskas, hvilket ovillkorligen skulle bli följden, så vidt jag kan förstå, af att förlägga länsstyrelsen uppe i tjocka upplandsbygden.

På Stockholms läns landsbygd har man, såvidt jag icke tar fel, den största segelflotta, som något läns landsbygd i Sverige äger. Många af herrarne, som icke äro inne i förhållandena, tro nog att den blott består af sådana där småskutor, som komma in till staden med ved och sand, men så är icke förhållandet. Den utgjorde 1901 — och enligt senaste uppgifter har den något ökat — 134 segelfartyg med sammanlagdt omkring 30,000 tons.

Det är icke allenast för länets räkning denna sjöfart bör uppmuntras, utan sannerligen med hänsyn till hela svenska kofferdfloktan. Fiske och sjöfart kunna ju tyckas icke ha med hvarandra att göra. Men det är dock på det viset — det känna nog herrar skärgårdsbor till —, att pojkarne komma ut med föräldrarne på fiske, sedan å mindre fartyg, därefter ut på sjögående fartyg och ifrån dem bemannas vår handelsmarin.

Om denna segelflotta på landsbygden komme att försvinna, kunde det hända oss detsamma, som händt i Tyskland, att man med konstlade medel måste skaffa sjömän för flottan.

Det är således ur dessa näringars synpunkt, dessa näringar som indirekt beröra hela landet, jag hufvudsakligast ser frågan. Jag skulle just undra, hvad man t. ex. i Skåne, Kalmar län, Blekinge och Bohuslän skulle tänka om sina befallningshafvandes intressen för sjöfart och fiske, därest dessa befallningshafvande finge

säten t. ex. uti Borås, Eksjö och Växjö. Jag tror, att de skulle tänka såsom invånarne i Stockholms läns skärgård om sina landshöfdingar i Uppsala, att det blef mycket klennt med intresset i fråga.

Ja, herr talman, jag skall icke upptaga tiden längre. För min personliga del har jag inga olägenheter af om Stockholms länsstyrelse skulle försvinna, men då jag icke kan undgå att finna, att de intressen, som Konungens befallningshafvande i Stockholms län är satt att bevaka, ovillkorligen komma att lida, om länsstyrelsen skulle tagas härifrån och förläggas uppe i tjocka Uppland, skall jag be att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman! Blott ett par ord. Hufvudskälet för såväl motionärens som reservanternas förslag har varit sparsamhet, och det är onekligen, som här förut blifvit sagdt, ett godt skäl. Jag instämmer gärna uti att det vore lyckligt, om man kunde göra besparingar. Men jag tviflar dock på att så skulle ske genom bifall till motionärens förslag.

Här ha förut framhållits åtskilliga felräkningar, som motionären begätt, hvilka jag emellertid för min del icke kan kontrollera. Andra finnas dock, som äfven jag förmår att bedöma och som jag därför ber att få påpeka. Detta gäller dels en utgiftspost, som motionären tror kunna *indragas*, dels en utgift som han *glömt bort*, en utgift som ovillkorligen skulle bli en följd, om det förslag motionären framställt blefve antaget.

I förra fallet vill jag påpeka — en småsak visserligen, som endast går löst på 1,000 kronor —, att motionären angifvit, att man genom hans förslag kunde indraga förste provinsialläkaren i Stockholms län, och att man därvid som besparing hade att räkna på dels 1,500 kronors lön, dels två ålderstillägg om 500 kronor hvartdera. Det förra är riktigt, men det senare är aldeles felaktigt. Förste provinsialläkaren har i denna sin egenskap icke några ålderstillägg, men i egenskap af *provinsialläkare* har han två ålderstillägg. Och provinsialläkarebefattningen kan naturligtvis ej indragas.

Vidare har han glömt bort en annan sak. Om Stockholms län skulle delas mellan Uppsala och Södermanlands län, blefve följden af delningen, att provinsialläkaren i Stockholm därefter skulle subordinera under dels landshöfdingen i Uppsala, dels landshöfdingen i Nyköping. Jag tror den ärade motionären erkänner, att det är svårt att tjäna två herrar. Motionären är bosatt i en stad, där icke någon provinsialläkare finnes, och följaktligen är han nog icke så inne i dessa frågor, att han kan bedöma hvad följden skulle bli i detta fall af den åtgärd han föreslagit. Men skulle hans förslag gå igenom, skulle t. ex. lätt kunna hända, att Konungens befallningshafvande i Uppsala beordrar provinsialläkaren till en förrättning i sitt län och Konungens befallningshafvande i Nyköping på samma gång till en förrättning inom *sitt*. Det kan vara brådskande förrättningar på båda ställena. Hvem skall han då lyda?

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

Följden kommer därför att bli, att Stockholms läns provinsialläkaredistrikt måste delas och att alltså en ny utgift på 3,500 kronor erfordras, som den ärade motionären ej tagit med.

Atskilliga af de poster, motionären ansett kunna inbesparas, hafva af andra kritiserats. Jag kan icke kontrollera uppgifterna och vill följaktligen icke ge mig in därpå. Men när man finner, att en del angifna summor äro oriktiga, ställer man sig ovillkorligen tveksam äfven gentemot de öfriga.

Hvad *min* valkrets särskildt beträffar, skulle det, såsom en blick på länets karta genast visar, vara ett stort obehag för invånarne att få Nyköping till länsresidens. Således äfven af det skäl, att man skulle åsamka länsborna stora obehag, kan jag icke vara med om förslaget.

Jag skall icke upptaga tiden längre, utan på grund af hvad jag nu anfört endast be att få yrka afslag å motionen och bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Endast ett par ord.

Herr Ahlstrand uttalade den förmodan, att öborna i Stockholms län sällan besökte sin länsstyrelse. Denna förmodan är emellertid oriktig efter hvad jag från tillförlitligt håll förnämmit. Dessa öbor lära tvärtom ganska ofta besöka länsstyrelsen. För öfrigt har det ju förut påpekats och vädjats till den kändedom, herrarne litet hvar hafva om att man ju stundom kan hafva behof att uppsöka sin länsstyrelse.

Jämförelsen med stiftsstyrelsen torde icke passa här.

Herr Zetterstrand tyckes hafva missuppfattat mitt yttrande. Han sade, att jag skulle hafva yttrat, att det skulle bli svårt att dela upp sjuksängarne på de båda länen. Jag nämnde visserligen något om sjuksängar, men jag sade icke riktigt så. Jag sade, att Stockholms län har en del tillhörigheter, som äro länsinbyggarnes gemensamma egendom, men som det skulle bli svårt att dela upp på de båda länen, t. ex. fastigheter, folkhögskolan och dylikt. Sedan gick jag att tala särskildt om sjukvårdsärenden, och då sade jag, att det visserligen icke skulle vara så svårt att dela upp sjuksängarne på de båda länen, men att det däremot skulle bli svårt att pröfva frågor om sjukas intagning å sjukhusen.

Herr Zetterstrand anförde och såsom ett ytterligare skäl för bifall till motionen, att man efter verkställandet af den föreslagna uppdelningen icke skulle få fyra kronofogdar i Stockholm. Men äfven om Stockholms blir deladt på två län, Uppsala län och Södermanlands län, så kommer väl i alla fall att i detta afseende gälla samma bestämmelser som nu, att kronofogdarne skola vara bosatta inom sina distrikt, men att kronofogde på gjord framställning skulle kunna få dispens från denna skyldighet. Och jag föreställer mig, att då, såsom nu, kronofogdarne gärna skola vilja erhålla den förmånen att vara bosatta Stockholm, och jag föreställer mig också, att det icke då skall uppstå större svårighet än nu att få bifall till en sådan framställning.

På grund af hvad jag förut anfört och icke minst med hänsyn till ortsbefolkningens vid flere tillfällen uttalade önskingar ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.

(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Beckman*.

Herr Jönsson i Färeköp: Föregående talare hafva uttalat ett tack till motionären för det syfte, som föranledt hans ifrågasvarande motion, nämligen syftet att åstadkomma besparingar. Och jag för min del vill instämma i detta tack. Men jag vill också tacka motionären för det erkännande, han gifvit åt utskottets uttalande om att det borde tagas under öfvervägande, huruvida icke de delar af Uppland och Södermanland, som ligga närmast hufvudstaden, lämpligen kunde sammanslås med Stockholms öfverståthållareskap. Jag skulle emellertid hafva varit honom ännu mera tacksam, om han gjort ett uttalande i denna riktning i sin motion. Och hade han gjort ett dylikt uttalande i sin motion, så hade jag också varit med om att bifalla motionen. Jag har visserligen icke något uppdrag att tala för utskottets öfriga ledamöter, men jag är nästan förvissad om, att i sådant fall inom utskottet skulle funnits majoritet för bifall till motionen. Såsom motionen nu är skriven, har utskottets majoritet icke kunnat bifalla densamma, och någon motionsrätt har utskottet icke.

Det kan nog ändå finnas betänkligheter mot detta förslag, om man tänker på det stora antal länsinbyggare, som bo på öarne. Säkerligen skulle det uppstå många svårigheter för dem, om den föreslagna uppdelningen blefve genomförd. Och det kan nog sättas i fråga, om det skulle vara rätt, att landet skulle spara en liten utgift, för att denna besparing skulle komma igen som en tunga på en liten landsdel. Men jag anser dock, att dessa svårigheter icke skulle vara större, än att jag, om i motionen inrymmts förslag om att de köpingar samt municipal- och villasambällen, som uppstått i hufvudstadens närhet, skulle tilläggas Stockholms öfverståthållareskap, skulle hafva kunnat vara med om en skrivelse med begäran om en utredning. Då emellertid ett sådant uttalande icke funnits i motionen, har jag, som sagdt, icke kunnat vara med om att tillstyrka bifall till motionen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag hoppas dock, att motionen kommer igen, försedd med ett sådant tillägg, som utskottet nu antydt, och jag tror, att motionen då skall vinna bifall.

Häruti instämde herr *Branting*.

Herr Sandquist: Då jag till alla delar instämmer uti de skäl, som af min närmaste granne herr Åkerlund anförts för bifall till hvad utskottet föreslagit, så ber jag att helt enkelt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. uppdelning af Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län
m. m.
(Forts.)

Herr Öberg: Herr talman! Då jag, såsom af utskottsberäkningen synes, i likhet med herr Carlheim-Gyllensköld haft en fråga utskottets hemställan afvikande mening, i det att jag, jämte herr Carlheim-Gyllensköld och herr Ahlstrand, hvilken senare låtit anteckna sin särskilda reservation, ansett, att motionen bort till bifall förordas, så torde det tillåtas mig att med några ord angifva de skäl, som för mig varit därvidlag bestämmande.

Det hufvudsakligaste skälet, som bestämt mitt votum inom utskottet, är att jag jämte mina medreservanter ansett, det statsverket skulle kunna göra en ganska afsevärd besparing, om förslaget bifölles. I tider sådana som de närvarande, då man på alla möjliga områden har så storartade utgifter, bör det ju vara vår plikt att, när så sig göra låter, vidtaga de besparingar, som utan, om jag så får säga, alltför nämnvärda olägenheter kunna göras. Och då de olägenheter, som från motståndarnes sida anförts emot bifall till motionen, icke kunna sägas vara så betydande som de fördelar, hvilka skulle bli en följd af bifall till densamma, har det syntts mig, som om framställningen är förtjänt af understöd. Det är, som sagdt, hufvudsakligast af detta skäl, som jag inom utskottet biträdt motionärens hemställan.

Utom detta hufvudskäl skulle jag äfven kunna anföra en hel del andra skäl, men som tiden nu är långt framskriden och kammaren icke synes vara vidare benägen att uppehålla sig vid denna fråga, så skall jag inskränka mig till att yrka bifall till motionen.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i enlighet med de under densamma gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller fjärde tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 57 ja, men 130 nej; hvadan kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet

väckta motionen; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 14.

Slutligen föredrogs Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 28, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan om sådan ändring i fångarbetet, att det för de blinda outhärliga korgmakeriet ej vidare må förekomma i fångelserna, samt att vanföras och lyttas arbete ej må nedtryckas af konkurens genom utlämnande af det billiga fångarbetets alster i den allmänna marknaden; och yttrade därvid

Herr Hedin: Herr talman! Jag har en plikt att fullgöra, när jag nu, å de mångas vägnar, hvilkas talman jag varit i denna fråga, hembär de enkla uttrycken af deras och min erkänsla till utskottet för den omsorg, detsamma ägnat frågan, äfvensom till fångvårdsstyrelsen för dess beredvilliga tillmötesgående.

Jag anhåller för öfrigt, naturligtvis om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 15.

Ordet begärdes af

Herr Sandin, som yttrade: På förekommen anledning anhåller jag hos kammaren få återtaga min motion n:o 239.

Denna herr Sandins hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 16.

Anmäldes och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från *statsutskottet*

n:o 40, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde hufvudtiteln gjorda framställning angående anordnande af nya ämbetslokaler åt länsstyrelsen i Uppsala län m. m.;

från *bevillningsutskottet*
n:o 41, angående ändring i tullen för vissa slag af elektriska maskiner; samt

från *lagutskottet*
n:o 42, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 3 § och 2 kap. 14 § i lagen den 10 augusti 1877 angående äganderätt till skrift, dels ock två med föranledande af propositionen väckta motioner.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 56, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande af medel från de ecklesiastika bostälernas skogsfond till prästerskapets lönereruleringsfond;

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till reseunderstöd åt tekniker för att besöka 1904 års världsutställning i S:t Louis;

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående en väganläggning från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälven eller Bönkroken, från Talljärv till Bredträsk och från Kölmjärv till Tallsjön inom Norrbottens län;

n:o 59, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslag under riksstatsens sjunde hufvudtitel;

n:o 60, i anledning af Riksdagens år 1903 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1902; och

n:o 61, i anledning af väckt motion om uppförande i riksstaten af ett reservationsanslag till kostnader för kommittéer eller liknande beredningar;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 40, i anledning af väckta motioner angående lagstiftning för särskilda fall i fråga om arbetsgifvares och arbetares föreningsrörelse m. m.;

n:o 41, i anledning af väckt motion om ändring af 47 och 48 §§ landstingsförordningen;

n:o 42, i anledning af väckt motion angående offentliggörande af handlingar i patentärenden; och

n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa internationella förhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt till lag om äktenskaps avslutande inför svensk diplomatisk eller konsulär ämbetsman i utlandet; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huru lättnader i kostnaden för laga skifte må kunna beredas skiftesdelägarne m. m.

§ 19.

Afgåfvos nya motioner, nämligen af:

herrar *C. H. Wallentin* och *C. J. Ödman*, n:o 253, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem;

herr *J. J. Byström*, n:o 254, om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande ändring i § 1 mom. 6 i förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.; samt

herr *K. H. Branting m. fl.*, n:o 255, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående villkoren för postbefördran af tidningar och andra periodiska skrifter.

Dessa motioner bordlades på begäran.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. W. Redelius* under 14 dagar fr. o. m. d. 9 april,
 » *C. J. Jonsson* i Skog » 2 » » » » » 12 »
 » *J. E. Ericsson* i Ahlberga under den 11 april,
 » *J. Ericsson* i Vallsta under 2 dagar fr. o. m. d. 11 april, och
 » *L. Eriksson* i Bäck » 4 » » » » » 11 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,31 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.